

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Ender Kamil Boyacı

1920-1923
**BULGARİSTANI'NDAN
ÇIKAN DERSLER**

KONUK YAYINLARI

**1920 - 1923
BULGARİSTANI'NDAN
ÇIKAN DERSLER**

KONUK YAYINLARI

Babıâli Cad. Tasvire Han
Kat 3, No. 38, Cağaloğlu

TEL : 27 81 51

Yazışma adresi :

P.K. 749 - İSTANBUL

Genel Sıra No. : 68

İnceleme/Araştırma Dizisi : 4

Birinci Baskı : Şubat 1979

Bu kitabın yayın hakları Konuk Yayınlarına aittir. (1979)

Kapak Düzeni: **Mustafa Delioğlu** * Dizgi: **Süslü Matbaacılık Koll. Şti.** *
Baskı: **Er-Tu Matbaası** * Kapak Baskısı: **Gözlem Matbaası** * Cilt: **Lale Ciltövl.**

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <http://canter.org>

ENDER KAMİL BOYACI

1920-1923
BULGARİSTAN'INDAN
ÇIKAN DERSLER

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://montev.org>

konuk yayınları

**1920-23 Bulgaristanı'nda
iktidarda bulunan
Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği'nin
Önderi Aleksandır Stomboliski**

1918'DEN ÖNCE BULGARİSTAN'DA POLİTİK PANORAMA

Bulgaristan, 1361 yılında Osmanlı egemenliği altına girmiş ve Osmanlı boyunduruğu ve sömürüsü altında toplumsal-ekonomik gelişmesinde çok geri kalmış bir ülkeydi. «Bulgar halkının onüç yüzyıllık tarihi, isyan, ayaklanma ve devrimci hareketler açısından çok zengindir» diyor İvan Mihailov. Bulgar halkı ulusal ve toplumsal kurtuluşu uğrunda çetin savaşlar yürütmüştür. 1876 Nisan ayaklanması Bulgaristan'da ulusal bağımsızlık hareketinin en açık belirtilerinden biri olmuş, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı, Bulgaristan'da nesnel olarak burjuva-demokratik devrim rolünü oynamıştır. Bu savaşla Bulgaristan göreceli de olsa bağımsızlık kazanıyor ve feodal düzen (Osmanlı feodalitesi) tasfiye ediliyordu.

Bağımsızlık, sömürücü-kapitalist bir düzenin gelişmesine yol açtı. Bağımsızlığın ilk yıllarından itibaren köy ve kasabalarda küçük üreticilerin hızlı tabakalaşması olayı gözlenmektedir. Köylüler, tefecilerin ekonomik boyunduruğu altına sokulmuşlardır. Burjuva devletin koyduğu ağır vergiler, ilkel tarım tekniği, düşük verim, yoksul ve orta köylülerin durumunu giderek daha da kötüleştirmiştir. Topraksız köylülerin bir bölümü yavaşmalık yapıyor, bir bölümü yarıcılık yapıyor, başka bir bölümü de kentlere göç

edip oralarda iş arıyordu. Zanaatçılar ise, 1878 Berlin antlaşmasına göre ülkeye gümrüksüz mal ithali olanağı doğduğundan çoğunlukla iflas etmişlerdi. İşsiz kalan zanaatçılar, fabrikalarda ve işyerlerinde ücretli işçiler olarak çalışmaya başladılar. Bulgaristan'da 1878 sonrasında hızlı bir kapitalistleşme görülür: Devlet koruması altında Sanayi tesislerinin, demiryolu ve karayolu ağının kurulması ve devlet kredi sisteminin temellerinin atılması, toplumun sınıfsal yapısında derin ayrılıklar yaratmıştır. Tefecilerin, tüccarların, büyük atölye sahiplerinin ve fabrikatörlerin oluşturduğu Bulgar burjuvazisi ve bunun karşıtı olarak da yıkılan orta sınıftan insanların katılımıyla giderek büyüyen Bulgaristan işçi sınıfı, toplumsal mevzilenmede yerlerini alıyorlardı. 1890'ların sonunda ücretli işçi sayısı 276 bin 687'ye varmıştı. İşçilerin çalışma koşulları son derece kötü olup, bunlar gaddarca sömürülüyorlardı. Önceleri kişisel olan protestolar, sonraları yığinsal eylemlere dönüştü. 1880'lerde grevler alıp yürüdü. Bu grevler işçi sınıfının uyanışını ve oluşumunu yansıtmakla birlikte henüz örgütsüz ve olgunlaşmamış bulunduğunu da ortaya çıkardı. Bulgaristan'da ilk meslek örgütü matbaa işçilerince 1883 yılında kuruldu. 1890'larda diğer işkollarındaki işçiler de kendi meslek örgütlerini kurdular. 1890'lardadır ki, ülkeye sosyalist düşünceler girmeye ve işçi sınıfının kendi siyasal örgütünün kurulması için çalışmalar yapılma-ya başlanmıştı.

Bulgaristan'da ilk Marksçı partiyi Dimitir Blagoyef önderliğindeki Marksçılar kurdu (1891) : Bu partinin adı Bulgaristan Sosyal Demokrat Partisi'dir.

Bulgaristan Sosyal Demokrat Partisi, o sırada Avrupa işçi sınıfı hareketine egemen olan oportünizme karşı kendi saflarında çetin bir savaş yürüterek büyümüştür. Parti içindeki ilk çatlamalar da 1892 yılında başladı ve 1892 Plovdiv kongresinden sonra «Sosyaldemokrat» der-

gisi çevresindeki bir grup, Bulgaristan Sosyal Demokrat Birliği biçimini aldı: Bunlara birlikçiler, BŞDP üyelerine ise Particiler denildi. Sağlam Marksçılar Particilere ve oportünistler de birlikçilere katıldılar. 1892 yılında Tırnovo'da Bulgaristanın ilk Marksçı gazetesi Rabotnik çıkmaya başladı. Gazetenin programı, BŞDP'nin programıydı. BŞDP bu dönemde Stambolof rejimine karşı mücadele yürütmüş ve ilk defa 1893 yılında Meclis seçimlerine katılarak bir miktar da (1000 kadar) oy toplamıştır.

Bu dönemde işçi sınıfı hareketine sızan küçük-burjuva görüşler, narodnik ve birlikçi gruplaşmaları yaratmış ve BŞDP bunlarla sürekli teorik tartışmayı sürdürmüştür. Bulgar burjuvazisinin ağır baskısı altında sürdürülen parti çalışmaları sonunda, 1894 yılında BŞDP ile Bulgaristan Sosyal Demokrat Birliği «Sosyal Demokrat İşçi Partisi» adı altında birleştiler. Bu birleşme sosyalist harekette birliği ve Marksçılığın zaferini getirmedi: Küçük - burjuva, oportünist görüşlerin geçici de olsa üstünlük kazandığı görüldü.

Bu sırada gerici Stambolof rejimi düştü, Narodnak Partisi iktidara geldi. Narodnak partisi, bankerlerin, tüccarların ve tarım kapitalistlerinin çıkarlarını savunuyordu. Yeni kurulan Stoilof hükümeti ülkedeki kapitalizmi geliştirici önlemler ve yasalar kabul etti, kapitalistleşmenin faturası emekçilerin sırtına yıkıldı.

1894 yılında Sosyal Demokrat İşçi Partisi adı altında birleşilmeden sonra, yeni parti programı kabul edildi: «Yavaş yavaşlık» esasına göre yazılan program küçük-burjuvaca düşünceleri yansıtıyordu. Aynı zamanda yeni bir tüzük kabul edilerek partiye herkesin alınabilmesi olanağı sağlandı. 1894 seçimleri bu oportünist tavrı ortaya koydu: Parti yönetimine egemen olanlar seçimlere özerk bir siyasal kuruluş olarak katılacakları yerde, burjuva partileriyle uyuşma yolunu tuttular. Parti, parlamentoda ta-

raftar kazansa da, düşünsel ve örgütsel olarak cılız kaldı. Bu dönemde Blagoyef grubu, parti içindeki yanlış çizgiye karşı sürekli mücadelesini sürdürmüştür.

Bu sırada ülkedeki grev sayısı çoğalmış, küçük üreticilerin hızla iflası ve sanayileşmenin artması ivme kazanmıştır. Nihayet 1897 yılında BSDİP'nin 4. Kongresi'nde devrimci Marksçılar başarıya ulaştılar. Partide devrimci hareket hız kazandı.

Narodnak Partisi iktidardan düştü (1899). Bunun yerine iktidara gelen liberaller (Radoslavistler) halkı soymaya hız verdiler, Osmanlılardan kalma öşür (onda bir) vergisini yasalaştırdılar. Öşürün yasalaştırılması köylüleri harekete geçirdi. Köylüler polis ve askerlerle çatışmaya kadar varan protesto mitingleri düzenlediler. Köylülerin kendi çıkarlarını koruma uğrunda her şeyi göze aldığı bu dönemde, köylülerin toplumsal katman örgütü olarak Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği kuruldu. (1900)

BSDİP bu dönemde kapitalist sömürücülüğe karşı olan çiftçi hareketine etkin yardım ve destek göstermiştir. Küçük ve orta üreticiler arasında BSDİP'nin prestiji hızla yükselmiştir. Bu dönemde yine de BSDİP, işçi-köylü ittifakı sorununa yaklaşmamış, Parti'nin 1900 yılındaki 7. Kongresi'nde köylü hareketinin devrimci içeriğinin yeterince değerlendirilemediği açığa çıkmıştır. Yine de Blagoyef grubu, yoksul ve orta köylüler arasında propaganda çalışmalarını sürdürmüşler ve köylü ayaklanmalarına destek olmuşlardır.

Emperyalizmin kapitalizmin son aşaması olarak ekonomik-toplumsal alanda belirlediği 19. yüzyıl sonunda, dünya çapında büyük bir ekonomik bunalım başgöstermiş ve bu arada Bulgaristanda da emekçi halkı canından bezdiren liberal Radoslavist hükümet 1901 Ocağı'nda düşmüştür. Burjuvazinin çeşitli katmanları arasında geçici uzlaşmaları yansıtan birkaç geçici kabineden sonra «ilerici li-

beraller» (Şankovistler) iktidara gelmişlerdir. Ekonomik bunalımla birlikte işçi sınıfının uyanışı ve derleme oluşumu güç kazanmıştır. Grev hareketleri artmış, meslek birliklerinin kuruluşu hızlanmış, 2 yılda 53 sendika birden örgütlenmiştir. Bu devrede BSDİP içindeki küçük - burjuva unsurlar hâlâ önemli sayıda yer alıyorlardı. Bunun nedeni Parti'nin köylü eylemleri sırasında orta katmanlar arasında artan etkinliği ve orta katman mensuplarından partiyeye birçok kişinin katılmasıydı.

1900 yılının Eylül ayında Bulgar oportünistlerinden Yanko Sakızof, Obşodelo dergisi çıkarmaya başladı: Bu, Bulgaristandaki oportünistlerin aktifleştğini gösteriyordu. Bu dergide oportünistler «Rabotniçeski Vestnik» ve «Novo Vreme» gibi parti organlarının tuttıkları yoldan farklı bir yol tutacaklarını bildirdiler. Obştedelocular, bir asıldan türeme bütün katmanların «Ortak Dava» uğrunda birleşmelerine yandaş olduklarını açıkladılar. Onlar, «demokratik sistem» ve «meşruti düzen» kurmak istiyorlardı. «Ortak Davacılar» Bulgaristan'da kapitalist ekonominin geliştiğini, bürokrasinin, siyasal Parti ve teorilerin kapitalist temelden kaynaklandığını reddediyorlardı. Onlar, toplum düzenini değiştirmede köylüleri «kuvvetli bir manivela» sayıyorlar, kapitalizmin mezar kazıcısı proletaryanın rolünü küçümsüyorlardı. Ortak Davacılık, küçük-burjuvazinin düşünce ve siyasal yoksulluğunun ve ilkesizliğinin ürünü ve ifadesi olmuştur. Bunlar, toplumun değiştirilmesi için burjuva partileriyle işbirliğini öne sürmüşler ve Marksçılığın devrimci mevzilerinden çekilmişlerdir. Bu grup, Bulgaristan Sosyal Demokrat İşçi Partisi bünyesinden tasfiye edilmiştir: Proletaryanın sosyal demokrat parti öncülüğünde yürüteceği sınıf savaşına karşı çıkan bu grup, 1901 yılındaki Parti 8. Kongresi'nde alınan kararlarla mahkûm edildi. Partinin karakteri ve sınıf niteliği üzerine alınan devrimci kararlardan sonra, devrimci Marksçılara,

«başlıca işçiler arasında çalışma kararından» dolayı «dar sosyalistler» bunların dışındakilere ise «geniş sosyalistler» denilmeye başlandı. Partideki devrimci Marksçılar, örgüt, taktik ve ideolojik sorunlar üstüne oportünistlerle savaşa bir an ara vermediler: Partinin ideolojik arılığı baş sorun olarak ele alınmış ve reformizm-oportünizm akımlarıyla devrimci Marksçılığın işbirliğine izin verilmemiştir. Temmuz 1903'deki 10. Kongrede Ortak Davacılar parti saf-larından kovuldular. Bu arada İkinci Enternasyonalin oportünist önderliği, BSDİP (sol sosyalistler) üzerinde Sosyal Demokrat Parti (sağ sosyalistler) ile Marksçı olmayan bir temelde birleşmesi için baskı yapmak girişiminde bulundu. 1903 yılında BSDİP'den çıkarılan oportünistler sonradan Sosyal Demokrat Partiyi kurmuşlardır: Bunlara sağ sosyalistler deniyordu. 1909 yılında Rakovski ve 1910 yılında da Troçki, BSDİP'nin Marksçı olmayan bir temelde Sosyal Demokrat Partiyle birleşmesi önerisinde bulunmak üzere Sofya'ya gönderildiler. BSDİP Merkez Komitesi, bu öneriyi kesinlikle reddetti.

Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde ise, Bulgaristan'da fabrikaların sayısı arttı. Sanayi üretiminin genişlemesi, sermayenin yığılması, yeni şirketlerin kurulması ve yeni bankaların açılmasıyla birlikte ülkede devlet koruyuculuğu altında sermayedar sınıf giderek güçleniyordu.

Bulgaristan'da ekonomik gelişmenin yabancı tekellere ve finans-kapitale bağımlı oluşu, onun belli başlı özelliklerinden biriydi. 1920-1923 olaylarını değerlendirirken bu noktayı gözden uzak tutmak yanlıştır. Savaşa kadar, yabancı sermaye Bulgaristan sanayiinin dörtte birini elde etmişti ve sanayide birçok dallarda kilit noktaları tutmuştu. Yabancı sermayenin elde ettiği önemli alanlar tahıl ihracatı, sigortacılık, devlet kredileri olmuştur. Devlet kredileri aracılığıyla İngiliz-Fransız emperyalistleri ve Alman-

Avusturya emperyalistleri birbirleriyle yarışarak Bulgaristan'ı ekonomik ve siyasal bağımlılık altına almaya çalışıyorlardı. Bulgaristan'da ilk tekeller bira ve tütün fabrikaları kartelleri biçiminde görüldü ve bazı yabancı bankaların metallürji, tutkal ve kimyasal gübre fabrikaları kurduğu da dikkati çekiyordu. Kapitalizm, tarım alanında da geliyordu. Orta ve yoksul köylüler proleterleşirlerken, toprakları tefeciler ele geçiriyorlardı. Kapitalistleşmedeki hızlanmaya karşılık, sanayi güçsüz, köy ekonomisi yetersiz durumdaydı. 1910'da işçi sınıfının sayıca 500 bine ulaştığı da görülmekteydi. Sömürünün gaddarlığı ve çalışma koşullarının kötülüğü sınıf çelişkilerini daha da keskinleştirmişti. Bu dönemde, BSDİP proletaryanın devrimci Marksçı partisi olarak güçlenmiş ve devrimci bir sendikal hareket kurarak onu yönetmiştir. Sendikaların «tarafsızlığını» savunan sağ sapmacılara karşı çıkan BSDİP, 1904 yılında Genel İşçi Sendikaları Birliği'nde sendikaların birleşmesini sağladı. BSDİP, proletaryanın siyasal ve sendikal örgütlerinin, birbirine eşit ve fakat özlere başka başka iki örgütlü kuvvet olduğu fikrindeydi; Parti'nin niteliği üzerindeki görüş, henüz tam anlamıyla devrimci Marksçı bir görüş değildi.

Bu sırada 1905-1907 Birinci Rus devrimi başlamıştı : Dar sosyalistler, bu devrimi selamlamakla kalmayıp, aktif destek ve yardımda bulundular; iltica eden Rus devrimcilerine sığınma hakkı verdiler. Rusya'da olup bitenlere, Rusya'ya özgü olaylar gözüyle bakan BSDİP'nin bu dönemde, burjuva demokratik devrimde proletaryanın egemenliği, işçi-köylü ittifakı, burjuva demokratik devrimden sosyalist devrime kesintisiz geçiş konularındaki Lenin'in teorik yargılarının evrensel niteliğini kavramaktan uzak bulunduğu izlenimi uyanmaktadır. 1903-1907 Rusya devrimi, BSDİP'nin savaşına hız vermek gibi bir etken olmuştur.

Bu dönemde Bulgaristan proletaryasının en büyük grevlerinin başladığı görülmektedir: Pernik madenciler grevi (1906), demokratik hak ve özgürlükler, işçi sınıfının yaşama ve işkoşullarının düzeltilmesi taleplerini konu edinen bir eylemdi. Bu grevde kısmi bir başarı sağlanmıştır.

O yıllarda demiryolcular, dokumacılar, marbaa işçileri, tütün işçileri, fırıncı ve derici işçileri greve gittiler: Bu grevlerin çoğunu Genel İşçi Sendikalar Birliği ve BSDİP yönetmiştir.

1903-1908 döneminde Bulgaristan'ı ikinci Stambolovist hükümet yönetmiştir. Bu hükümet gerici yasalarla grev, dernek kurma, basın hak ve özgürlüklerini sınırlama yoluna gitmiştir. Hükümet, burjuvazinin ve monarşinin egemenliğini zorbalıkla korumaya çalışmaktadır. BSDİP ise gerici yasalara karşı geniş bir hareket başlatmış ve polis baskınlarına karşı parti klüpleri ile parti toplantılarının savunmalarını örgütlemiş, nihayet, yahudiler ve Yunanlılar aleyhine burjuvazinin şovenist-ırkçı propagandasına karşı çıkmıştır.

BSDİP'nin bu dönemde (1903-1917) daha ziyade ücretli işçilere yönelik çalışmalar yaptığı görülmektedir. İşçilerin örgütlenmesi ve sosyalist eğitimden geçirilmesi parti faaliyetlerinin temeli olmuş, işçi okulları, dernekler, kolektif okuma grupları ve kitaplıklar açılmış, en bilinçli işçiler Parti saflarına çekilmiştir. İşçi gençliğin ve kadınların da eğitim ve örgütlenmesi üzerinde titizlikle durulduğu, demokratik merkeziyetçilik ilkesinin ve örgüt yapısının sağlamlığının pekiştirildiği de görülmektedir: Dar sosyalistlerin parti kuruculuğu temel sorunlarında Lenin'in görüşlerine yaklaşmakta olduğu izlenmektedir.

«Ortak Davacılar»dan başka 1905 yıllarında Parti içinde oportünizme eğilim gösteren «anarko-liberal» gruplar da Parti saflarından temizlenmişlerdir.

Anarko-liberaller, merkeziyetçiliği ve disiplini «zulüm

ve diktatörlük» saymakta, Parti basınının merkezileştirilmesine de karşı çıkmaktaydılar. Bunlar, yerel parti birimlerine tam bir özerklik ve parti üyelerinin her birine de başlı başına hareket etme özgürlüğü önerisini getiriyorlardı. Parti'den çıkarılan anarko-liberaller, «Proletariy» sosyalist birliğini kurduktan sonra, «Ortak davacılar»la da birleştiler.

Yine, 2. Enternasyonal merkez yönetiminin etkisi altında kalan ve «ilericiler» denen oportünist bir grup da, 1908 yılında BSDİP'den çıkarıldı.

1908 yılında ikinci Stambolovist hükümeti düştü. Bunun yerini «demokrat»lar iktidarı aldı. Aslında büyük ve orta burjuvazinin partisi olan «Demokratik Parti», iktisara işçilerin yararına pek çok şey yapacağını söyleyerek gelmiş, iktidara gelir gelmez de vaadlerinin tam tersine, hak ve özgürlükleri iyice kısıtlayan gerici yasalar ve vergileri artıran kararlar çıkarmışlardır. İktidara karşı çıkan emekçilerin üzerlerine ise, polis ve ordu birlikleri göndermişlerdir.

1908-1911 yıllarındaki Demokratik Parti iktidar döneminde kitlelerin siyasal iktidardan ve düzenden hoşnutsuzluğu iyice arttı. Bunun sonucu olarak da, çeşitli işkolalarında 1908-1912 yıllarında 680 grev oldu. Liman işçilerinden matbaa işçilerine kadar işçilerin ezici çoğunluğu greve çıkıyorlardı. BSDİP ise, tüm ülkede hak ve özgürlüklerin elde edilmesi için toplantılar, gösteri ve mitingler düzenliyordu. 1910 seçimleri Parti'nin büyük siyasal atılım gösterdiği bir yıl oldu: Belediye seçimlerinde Samokof'da çoğunluğu kazanan Parti, belediye yönetimini ele geçirdi ve ilk kent komününü kurdu. 1912'de de bir sanayi kenti olan Sliven'de belediye seçimini kazandı ve orada 1923 Haziranı'na kadar dalgalanacak olan ikinci komün bayrağı göndere çekildi. BSDİP'nin birçok belediye ve il genel meclisi yönetiminde üyeleriyle yer alması,

halk yararına çalışmalar yürütmesi, emekçiler arasında etkinliğinin arttığını gösteriyordu.

Partinin etkinliğinin gençlik arasında yayılmasının sonucu olarak da, 1912 yılında İşçi Sosyalist Gençlik Birliği (Remsistler örgütü) kuruldu.

BSDİP'nin köylerde de yandaşları olmakla birlikte, parti, köylerde sadece köy proletaryası arasında çalışmakla yetiniyor, küçük mülk sahiplerinin işçi sınıfının potansiyel bir müttefiki olduğu temel kuralını kavramaktan henüz uzak bulunuyordu. Balkan Savaşı arifesinde Parti üç bine yakın üyeye sahip olarak, işçi sınıfıyla sımsıkı bağlaşıklık bir durumdaydı.

1912 yılında Balkan yarımadasının Osmanlı Devletinin elinde kalan topraklarını almak isteyen Balkan kapitalist devletleri ve Balkanlarda ekonomik-siyasal etkinliklerini artırmaya çalışan büyük emperyalist devletler, Balkan savaşını başlattılar. Balkan Savaşı, Bulgaristan'daki tüm burjuva partilerince desteklenirken, bunlar yalancı vatanseverlik sözleri söylüyorlardı. BSDİP ise, Çar'ın Meclisten habersiz gizli uluslararası antlaşmalar yapmasını sağlayan Anayasa değişikliklerine, ordunun sayıca artırılıp silahlandırılmasına ve büyük askeri bütçelere baştan karşı çıktı. Dar Sosyalistlerin istemi, «Balkan Federal Cumhuriyeti»nin kurulması, Balkan yarımadası halklarının demokrasi, birlik, karşılıklı anlaşma ve kardeşçe işbirliği yolunda idi. BSDİP'nin o dönemdeki anlayışı, «Balkan Federal Cumhuriyeti»nin kurulmasının burjuvazinin görevi olduğu ve proletaryanın sadece sınıf savaşı yoluyla baskı yapması şeklinde idi. Oysa bu tip bir federasyonun ancak işçi ve köylülerin demokratik devrimi sayesinde kurulabileceğini gösteriyordu. Dar Sosyalistler devrimle federasyon kurulmasını bağdaştıracak düzeye henüz gelememişlerdi. Balkan Savaşından epey önce (1909'da) Belgrad'da toplanan Birinci Balkan Sosyal demokrat konferansında, dar sos-

yalistler ile diğer Balkan sosyal demokrat partileri barış, demokrasi ve Balkan halklarının birliği davasında birleşmişlerdi. Keza, BSDİP 19. kongresinde (1912) güçlü bir savaş aleyhtarı faaliyet ve Balkan Federasyonu düşüncesi benimsenmişti. Balkan savaşının eşiğine gelindiği günlerde BSDİP, Balkan yarımadasında ve Avrupa'da her türlü savaşlara karşı olduğunu belirtti. Balkan Savaşı, 1914'de başlayan Birinci Dünya Savaşı'nın provası niteliğindeydi: Saldıran Balkan devletlerinin arkasında Çarlık Rusyası, Fransa ve İngiltere, saldırıya uğrayan Osmanlı devletinin arkasında ise Almanya, Avusturya, İtalya bulunuyordu.

Birinci Balkan Savaşı (5 Ekim 1912-17 Mayıs 1913) Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan'ın zaferi ile sonuçlandı. Bulgaristan'da sömürücü sınıfların ilhak ve istila politikası yayıldı, önü alınamayan bir şovenistlik kampanyası alıp yürüdü. Ele geçirilen toprakların paylaşımı aşamasına gelindiğinde, «Büyük Bulgaristan» hülyasında olan Bulgaristan sömürücü sınıfları, «Ya hepsi ya hiç!» politikasını benimsediler. Bulgaristan'ın bu defa da Yunanistan ve Sırbistan'la savaşması söz konusu olduğunda, dar sosyalistler partisi, halkı savaş macerasına ve Balkan halklarına yönelik katliama karşı uyardı. BSDİP savaşa karşı mitingler, gösteriler hazırladı. Bu arada orduda isyan çıktı ve isyancılar savaşa karşı çıktıkları gibi, hükümetin devrilmesini, monarşi yönetiminin yıkılarak cumhuriyet yönetimi kurulmasını istiyorlardı.

1913 yılının 16 Haziranı'nda Bulgaristan'la Sırbistan ve Yunanistan arasında İkinci Balkan Savaşı başladı. Tam anlamıyla soyguncu ve istilacı bir savaş olan bu savaşa Romanya da katıldı. Bu arada Osmanlı hükümeti de 17 Mayıs 1913 antlaşmasını bozarak Doğu Trakya üzerinden Edirne'ye kadar kaybettiği toprakları aldı. Her yandan sıkıştırılan Bulgaristan teslim olmak zorunda kaldı. Bu ülkenin birinci ulusal yıkımı oldu. Bulgaristan halkı, savaş

yüzünden büyük acılar çekti, hayat pahalılaştı, işçilerin sömürülme oranı arttı; 700 milyon Leva savaş tazminatı Bulgar emekçilerinin sırtından çıkarıldı. Balkan Savaşında 70 bin Balkanlı öldü. Bulgaristan, Romanya'ya Güney Dobruca topraklarını bırakırken, Batı Trakya'yı topraklarına kattı.

Balkan Savaşlarından sonra BSDİP'nin prestiji hızla arttı. 1913 Meclis seçimlerinde 18 milletvekilliği elde eden BSDİP, monarşizme, Almanya yanlısı gerici Radoslavof'un intikamcı ve şovenist siyasetine karşı amansız bir mücadeleyi sürdürdü ve Çar Ferdinand'ı hedef alarak onu en sert biçimde eleştirip, «Bulgar halkının katili» ilan etti. Aynı zamanda Parti, ulusal yıkıma neden olanların (başta Çar olmak üzere) mahkûm edilmeleri ve hesap vermelelerini de istiyordu.

Balkan savaşının getirdiği yıkım henüz bitmeden, 1 Ağustos 1914'de Birinci Dünya Savaşı patlak verdi: İki emperyalist grubun başlattığı bu savaşta, Almanyanın başı çektiği Üçler Paktı ile İngiltere, Fransa ve Çarlık Rusya'nın oluşturduğu Antant (İtilâf) paktı, Balkanlardaki devletleri kendilerine müttefik yapma yarışına girmişlerdi.

Savaşın başlamasıyla Bulgaristan büyük burjuvazisinin ve Çar Ferdinand'ın intikamcı, şoven-milliyetçi politikası sonucu olarak, Bulgaristan'ın hangi emperyalist gruba katılacağı tartışılmaya başlandı. Bu arada Radoslavof hükûmeti göz boyamak için ülkenin tarafsızlığını ilan etti ve öte yanda da hızlı bir savaş hazırlığına girişti. Ülkede sıkıyönetim ilan edildi, sansür kondu, orduda ıslahat yapıldı, Askeri Ceza Kanunu değiştirilerek ölüm cezasının uygulanma alanı genişletildi, öte yandan da azgınca ırkçı-şoven bir propaganda kampanyası açılarak «Büyük Bulgaristan» belgisiyle istilâ ve ilhak plânları hazırlanmaya başlandı.

Bulgaristan'daki tüm burjuva partileri, ülkenin sava-

şa sokulmasından yanaydılar. Aralarındaki tek anlaşmazlık konusu; Bulgaristan'ın hangi emperyalist gruba katılacağı üzerineydi: İtilâf (Antant) tarafını tutanlar burjuva ve küçük-burjuva muhalefet partileri, Radikal ve geniş sosyalistler partileri, Almanya ve müttefiklerini tutanlar ise iktidardaki Radoslavof hükümeti idi. 1915 yazında Bulgaristan, Almanya ve müttefikleri ile gizli bir anlaşma yaparak savaşa girdi.

Bulgaristan savaşa girer girmez, BSDİP, bu savaşın emperyalist, istilacı, halklara yıkım getiren özünü açıklayan bir bildiriyle savaşa karşı çıktı ve Balkan savaşı başındaki isteklerini tekrarladı.

Dar Sosyalistler, Almanya'dan alınan krediye, savaş bütçesine karşı protestolarda bulundu ve savaş bütçesine red oyu verdi. BSDİP, bununla da yetinmeyerek Millet Meclisine diğer Balkan ülkelerinin parlamentolarına bildirilmek üzere, Balkan Halkları Federasyonu kurulması önerisini tekrarladı. Bundan başka, sosyal şovenistlerin sınıflar arası barış siyasetine, vatanın korunması bahanesiyle savaşa katılma önerilerine de karşı çıktı. Bu arada Plehanov'un BSDİP'ne İtilâf devletlerinin yanında Bulgaristan'ın savaşa katılmasına yardım etmeleri yolundaki teklifi de reddedildi. Blagoyef, Plehanov'a verdiği cevapta Rusya'nın yenilgisinin devrimin başlaması olasılığını arttıracığını bildirdi. Bu arada Alman sosyal şovenistlerinin delegesi Parvus da 1915 Ocağında, Plehanov'un isteklerine benzer isteklerle Bulgaristan'a geldi. Parvus, Plehanov'un tersine Bulgaristan'ın Almanya safında savaşa girmesinin Bulgar işçi sınıfının yararına olduğunu ve BSDİP'nin Bulgaristanın savaşa katılmasını sağlama konusunda yardımını istiyordu. BSDİP, Parvus'a da red cevabı verdi. 1915 yılı şubat ayında BSDİP, Tüm Balkan İşçileri toplantısını düzenledi ve Sırbistan ve Romanya sosyal demokrat partilerinin katıldığı, Yunan sosyal demokrat partisi-

nin de desteklediği bu toplantı barış ve kardeşlik içinde yaşama arzularının gerçek bir gösterisine dönüştü. Bu yoldaki bir gösteri de, 5-6 Temmuz 1915'de Bükreş'te toplanan İkinci Balkan sosyal demokrat konferansıydı. Bu konferans sonunda Balkan Sosyal Demokrat Federasyonu kuruldu.

Nihayet, Radoslavof hükümeti 15 Eylül 1915'de genel seferberlik ilan ettikten sonra, 1 Ekim 1915'de Bulgaristan'ı Almanya ve müttefiklerinin yanında savaşa soktu. Sözde muhalif olan burjuva ve küçük-burjuva siyasal partiler, hükümete muhalefeti bir yana bırakarak, Bulgaristan'ın Almanya safında savaşa girmesinde hükümeti desteklediler. Geniş Sosyalistler Partisi ise, Millet Meclisinde askeri kredilerin oylanmasında «çekimser» kalmışken, şimdi «sınıflar arası barış» ve «vatan savunması» belgeleriyle Radoslavof'un Alman emperyalistlerinin çıkarlarını güden politikasına destek oluyordu.

BSDİP, cesaret ve kesinlikle savaşa katılma kararına karşı çıktı. Sırp, Romen, Yunan ve Türkiye emekçilerine seslenerek Bulgaristan halkı adına savaşı lanetledi ve uluslararası işçi dayanışması, barış, Balkan Federatif Cumhuriyeti, kurtarıcı devrimci sosyalizm sloganlarını tekrarladı. Bu çağrıdan dolayı BSDİP, burjuvazi tarafından memlekete ihanetle suçlanarak Merkez Komitesi ve meclis grubu üyeleri mahkemeye verildi.

1915 yılı Aralık ayında BSDİP, hükümetin aldığı 500 milyon levalık askeri kredi için Mecliste red oyu kullandı. Üyelerinin bir kısmı askere alınmasına, tutuklama ve cezalandırma tehditlerine rağmen mücadeleyi sürdüren Parti, savaşın durdurulması mücadelesine ara vermedi. Cephelerde de bu «savaşa karşı propaganda» sürdürüldü. Bunun sonucu olarak daha 1915 yılı sonundan itibaren bazı alaylarda ayaklanmalar başladı.

BSDİP, Blagoyef'in kalemiyle ifade ettiği gibi, Birinci

Dünya Savaşı'nın sosyalist devrimi getireceğini, savaşın en hızlandığı anda devrimin patlak verebileceğini öngörebiliyordu. Ne var ki, Bulgaristan gibi ekonomik bakımdan geri bir kapitalist ülkede proletarya devriminin başariya ulaşabileceğini ve köylü kitlelerinin devrimci olanaklarının da buna katkıda bulunabileceğini hesaba katabilmekten, Lenin'in «Emperyalizm» teorisini özümlemiş olmaktan henüz uzak bulunan BSDİP, halkı Bulgaristan büyük burjuvazisi ve Çarlık hanedanı aleyhine çevirerek nesnel olarak onu devrime yönelttiği halde, halkı örgütlendirip burjuvazinin egemenliğini devirmeye yöneltmeyi kendine görev edinemiyordu. Balkan Federasyonunun dahil, proletaryanın baskısı altında burjuvazi tarafından kurulabileceğini hesabeden BSDİP yönetimi, savaş aleyhtarı ve barışçı mücadelesini sadece Balkan Federasyonu çerçevesinde yürütüyordu. Bütün bunlara rağmen, BSDİP'nin 1914 savaşının emperyalist niteliğini iyice kavraması, savaşa karşı dirençle durması, devrimci sosyalizm ve proletarya enternasyonalizmi yolunda sosyal şovenizme şiddetle karşı çıkması Parti'yi uluslararası işçi hareketinin ön saflarına çıkarıyor, Bolşevik Partisine yakın bir aşamaya yükseltiyordu. Nitekim, 1915 yazında İsviçre'de Zimmerwald'de 3. bir Enternasyonalin temellerini atmak üzere yapılan uluslararası sosyalist konferansa BSDİP Vasil Kolarof'u delege olarak yollamış, ilk başta Leninci grubu desteklemeyen Dar Sosyalistler, daha sonra Zimmerwald Solu denen ve ileride 3. Enternasyonal'i kuracak gruba yanaşmışlardır.

1917 Şubat-Mart (ikinci Rus) Devrimi zafere ulaşınca, bunun Bulgaristan'da büyük yankıları oldu. Dar Sosyalistler Partisi bu devrimin uluslararası önemini ve burjuva demokratik özünü benimseyerek, Rus bolşeviklerinin taktiğini halka yaymaya başladılar. Dar Sosyalistler, Büyük Oktobr Devrimi'nden daha önce Bolşeviklere yönel-

meye başlamışlar ve BSDİP, Bulgaristan proletaryasının Marksçı-Leninci partisi olarak gelişmeye başlamıştır.

1917 Büyük Oktobr Devrimi ise yeni bir çağın başlangıcı oluyordu: BSDİP, Oktobr devriminin düşünce ve davasını halka maletmek, onun savaşa karşı olan belgilerini Bulgaristan'da yaymak için geniş bir faaliyet gösterdi. Bulgar ordusunda savaşa karşı isyanlar başladı. Cephe gerisindeki halkta da ayaklanma belirtileri başgösterdi. Köylerde ve şehirlerde genel olarak düzene karşı duyulan hoşnutsuzluk had safhaya vardı. İktidar, savaşa ve düzene karşı her belirtiyi ölüm, kürek ve hapis cezalarıyla ezmeye çalışıyordu. BSDİP ve Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği yöneticileri de dokunulmazlıkları kaldırılıp hapse atıldılar. Kitlelerin devrimci eylemini, iktidarın baskıları durdurmaya yetmedi ve 1918 yılı güzünde Radoslavof hükümeti ülkeyi yönetemez hale geldi.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUNDA BULGARİSTAN

Bulgaristan halkı, ülkeyi Birinci Dünya Savaşının ateşi içine atmış olan Çar Ferdinand ile Bulgar burjuvazisine karşı 1918 Eylülünde ayaklanmıştı.

Bulgarlar, 18 Eylül 1918'de Güney Cephesinde Dobro Pole'de İttifak devletlerine yenildiler. Dört yıllık savaş içinde sırtlarında asker üniforması olarak, büyük güçlükler içinde çarpışan ve binlerce ölü veren Bulgar köylü ve işçileri, sonunda cepheden ayrılıp birbirlerinden bağımsız olarak ayaklanıp çektiklerinin ve ölümlerinin hesabını sormak istemişlerdi.

Bulgaristan'ı Almanlarla bir arada savaşa sürüklemiş olan Bulgar burjuvazisi, korkuya kapılarak bu ayaklanmalardan son derece sert ve gaddar hareketlerle karşı koydu. Yıllarca Bulgar Çarının isteklerini yerine getirmek için

savaşın binlerce Bulgar askeri kendi vatanlarında, evlerini, çocuklarını, anne ve babalarını görmeden yok edildiler.

Askeri ayaklanmalar ve olgunlaşan devrim durumu Bulgar burjuvazisini İtilaf devletlerinden anlaşma istemeye zorladı. Bu anlaşmayı, ayaklanmalardan ve 1917 Büyük Ekim Sosyalist devriminin ideallerinin Balkanlarda yayılışından endişelenen İtilaf devletleri de Bulgar burjuvazisi kadar istiyordu. Lenin, 8 Kasım 1918'de uluslararası durumdan söz eden bir söylevinde şöyle diyordu: «Bulgaristan'ı ele alın. Bu küçük ve zayıf, büsbütün yardımsız ülkede devrim, İngiliz ve Amerikalıları telaşa düşürerek, onları istilaya eşit barış koşulları istemek zorunda bıraktı.» (1)

Ülkedeki duruma hâkim olamayan Radoslavof hükümeti, artık burjuvazinin işine yaramıyordu ve 1918 yılı ilkbaharında, başında Aleksandr Milanof bulunan, demokratik ve radikal partiler hükümetiyle değiştirildi. Halk, yeni kabinenin barış imzalayacağını, açlığın, ihtikârın ve pahalılığın önünü alacağını ümit ediyordu. Fakat hayal kırıklığına uğradı. Savaşın durdurulması ve emekçilerin durumunun iyileştirilmesi yolunda hiç bir şey yapılmadı. Savaş devam ediyordu. Bu durum kitleler arasında büyük memnuniyetsizlik uyandırdı. Ordudaki savaş aleyhtarı eğilimler aldı yürüdü. Memleket içinde protesto gösterileri gittikçe artıyordu. Barış davasını halkların kendi ellerine alması gerektiği kanısı kuvvetleniyor, silahlı ayaklanma fikri olgunlaşıyordu.

İtilaf devletleri, 15 Eylül 1918'de Güney cephesinde hücumla geçti. Aç, çıplak ve cephanesiz kalan Bulgar askerleri, ümitsiz bir şekilde direndiler ama, kendilerinden

(1) BKP Tarihi, s. 82

üstün olan düşman karşısında yenik düştüler. Dobro Pole'de cephe bozuldu. Askerler Kuzeye doğru çekilmeye başladı. Gelmekte olan ulusal yıkımdan ümitsizliğe düşen, burjuvazi ve monarşizmin haince siyasetinden nefret eden, Oktobr Devrimi örneğiyle ve Dar Sosyalistlerin propagandasıyla devrimci coşkuya kapılan askerler, hükümeti ve Çar Ferdinand'ı devirmek, felaketlerine neden olanları cezalandırmak ve derhal barış imzalanmasını kabul etmek istiyorlardı. Cepheyi bırakan orduyu durdurma denemeleri başarısız kaldı. Asker komiteleri tarafından yönetilen, isyancı kıtaları kurulmaya başlandı. Emperyalistler arası savaş, kendiliğinden halk savaşına dönüşüyordu. İsyancıların sayısı durmaksızın artıyordu. Onlar Köstendil'de ordu karargâhını zaptettiler ve Gorna Cuma (Blagoefgrad), Köstendil, Dupnitsa (Stanke Dimitrof) ve Radomir yoluyla başkente yöneldiler.

Asker isyanı burjuvaziyi fena halde ürküttü ve o, bu isyanı bastırmak için elinden gelen her şeyi yaptı. Bulgar Halk Çiftçi Partisi yönetmenleri **Aleksandır Stamboliski** ve **Rayko Daskalof** hapisten çıkarıldı, bunlar hükümet delegesiyle beraber Radomir'e geldiler, askerlere cepheye dönmelerini anlatacaklardı. Fakat isyancılar, cepheye dönmek şöyle dursun, savaşın lafını bile ettirmiyorlardı. Bu durum karşısında Rayko Daskalof 27 Eylül 1918 tarihinde hükümetin ve Ferdinand'ın düştüğünü bildirdi ve Bulgaristan'da cumhuriyetin kurulduğunu ilan etti. Cumhurbaşkanlığına Aleksandır Stamboliski getirildi. Ayaklanan ordu Sofya'ya yollandı. Rayko Daskalof, hükümetin gönüllü olarak istifa edeceğini ve devrim askerlerine direnç göstermeyeceğini sanıyordu. Bundan ötürü de savaşın başarıyla bitmesini sağlamak üzere askerlerin hücum hareketini düzenlemek için gerekli tedbirleri almadı.

Bulgaristan burjuvazisinin hükümetten çekilmeye ni-

yeti yoktu. O, ayaklanmış olan devrimci kitleye karşı güçlerini örgütlendirdi. Bu hususta Amerikan emperyalistlerinin yardımı da oldu. Onlar, hükümetle Selanik'te barış imzalayarak onun güçlerini isyanı bastırmak için isyancıların üstüne yöneltmesine yardım ettiler. İtilâf orduları ülkenin bir kısmını işgal ettiler ve Bulgaristan'da kitlelerin her türlü başkaldırmasını önlemeye hazırlandılar.

Hükümet, piyade, süvari ve topçu birliklerinden yararlandı. O sırada Bulgaristan'da bulunan Alman birlikleri ve topçularının yardımıyla 30 Eylül'de isyancı orduyu bozguna uğrattı. Vladaya yöresindeki savaşlarda birkaç yüz asker şehit düştü. Sofya'da şeker fabrikası yöresinde yüzlerce asker öldürüldü, tutsaklar ise en ağır eziyetlerden geçirilerek mahkemeye verildi.

Asker kaputu giymiş Bulgaristan işçi ve köylülerinin isyanı bastırıldı. Bu, monarşizmi devirme ve demokratik cumhuriyet kurma, Bulgaristan'ı savaşa sokanları cezalandırma ve ülkeyi yeni aşamaya yöneltme uğrunda yapılan ilk denemeydi. Bulgaristan işbirlikçi burjuvazisi dış ülkeler burjuvazisiyle birleşerek isyancıların karşısına dikildi. İsyana «dürüst bir siyasal yön veren», askerlerin kendiliğinden hareketini örgütlendirip onları kapitalizme karşı hücumla yönelten devrimci bir Marksçı-Leninci parti tarafından yönetilmemesi, isyanın bozguna uğratılmasının başlıca nedenlerinden biriydi.

Başarısızlıkla sona erse de, askerlerin isyanı ülkenin gelecekteki gelişmesinde büyük rol oynadı: Ferdinand'ın savaşa devam etme planlarını suya düşürdü ve barış imzalanmasını kabul ettirdi. Bulgaristan emperyalistler arası boğazlaşmada safdışı edildi. Ferdinand, oğlu Boris'in lehine tahttan vazgeçmek ve memleketi terketmek zorunda kaldı. İsyân, Bulgaristan monarko-faşist burjuvazisinin

egemenliğini sarstı, monarşizme ve kapitalizme karşı, er-ki ele geçirme uğrunda halk kitlelerinin çetin savaşının temellerini attı. (2)

BULGARİSTAN HALK ÇİFTÇİ BİRLİĞİNİN İKTİDARA YÜRÜYÜŞÜ

Birinci Dünya Savaşından sonra Bulgaristan ekonomisi korkunç bir bunalımın içine düştü. Her türlü ekonomik yedekler ve besin maddeleri tükendi. Sanayide ham-madde yoktu, makinalar aşınmıştı, işletmelerden birçoğu tam kapasiteyle çalışmıyordu. Kasabalarda işsizlik ve aç-lık belirdi. Köylerde hayvanların çoğu ölmüş, ziraat alet-leri yıpranmıştı. Bu, işlenir toprağın alanının ve verimin azalmasına neden oldu.

Yolsuzluk ve en gerekli malların pahalılaşması aldı yürüdü. Savaştan sonra besin maddeleri fiyatları, savaş öncesine kıyasla yaklaşık 20 kat pahalılaştı. 1918-1919 yı-lı kışında memleket büsbütün aç kaldı. Korkunç salgın hastalıklar belirdi, hergün birçok insan ölüyordu. Halkın soyulup soğana dönmüş olan sırtına bir de barış antlaş-ması gereğince konan tazminatlar yüklendi. Halk sefalet içinde kıvranırken burjuvazi hızla zenginleşiyordu. O, harp yıllarında yığdığı sermayeyi anonim şirketlere yatırıyor, dehşetli yolsuzluk yapıyordu.

Kitlelerin dayanılmayacak kadar ağır durumu mem-nuniyetsizliği artırıyor ve onlar da en ivedi çıkarlarını sa-

- (2) M. Çervendineva, S. Pobornikova, T. Koleva, B. Mitef, N. Nedef, B. Boef, G. Radev, M. Dimitrof, N. Samokovliev : Bulgaristan Ko-münist Partisi Tarihi (Ders Kitabı) Kızılırmak Y. Ankara 1975, s. 80 vd.

A short history of the Bulgarian Communist Party - Sofia Press, s. 70-71

vunma savaşına kalkışıyorlardı. Bulgaristan Sosyal - Demokrat İşçi Partisinin yönetmenliği altında sıkıyönetime, sansüre v pahalılığa karşı mitingler, gösteriler yapılıyor, savaş tutsaklarının serbest bırakılması, Sovyetler Rusya-sıyla diplomatik ilişkiler kurulması isteniyordu. Her geçen gün emekçilerin savaşkanlığı artıyor, devrimci bilinçleri yükseliyordu.

1919 yılı başlarında Bulgaristan'ı büyük bir grev dal-gası sardı ve bu dalga durmaksızın yayıldı. nce Parti rgt ve Madenciler Birliği tarafından yönetilen Pernik madencileri ayaklandı. Onlar, alışma koşullarının iyileş-tirilmesi, gündeliklerin arttırılması, iş yasalarındaki hak-ların genişletilmesini istediler. Madencileri bütün memle-keet emekçileri destekledi. Hükümet aşağıdan almak zo-runda kaldı ve grevcilerin isteklerini kabul etti. Bu, baş-ka maden ocaklarında da grev yapılmasına hız verdi, bun-lar da başarıyla sonuçlandı.

Ruse (Rusçuk), Sofya ve Gorna Orahovitsa şeker fab-rikaları işçileri, Pleven, Varna, Ruse ve Sliven basım iş-ileri de kendi çıkarlarını savunma uğruna greve kalk-tılar.

1919 yılı yazında ülkede emekçilerin savaşı daha da hızlandı, yeni ve daha yüksek bir düzeye ıktı. Plovdiv (Fi-libe), Dupnitsa, Gmlcine, Stanimaka, Gorna Cuma, Has-kovo ve başka yerlerde tütün proletaryası etin bir grev savaşı yürüttü. Sliven, Gabrovo, Varna, Samokof, Troyan ve başka kasabalarda dokuma işçilerinin; Sofya, Plovdiv, Aytos'ta terzilerin; Ruse, Sofya ve Sliven'de metal işçi-lerinin savaşı da etin ve sürekliydi. Hemen hemen bütün Bulgaristan proletaryasının kolları azimli bir grev savaşı-na kalkıştılar. Parti ve Genel Sendikalar Birliği tarafından yönetilen kollar, isteklerinin bir kısmını kapitalistlere ka-bul ettirdiler; çalışma koşullarını bir dereceye kadar iyi-leştirdiler.

Somokof, Sliven ve Ruse'de 1919 yılı yazında patlak veren genel siyasal grevler, Bulgaristan'daki devrimci harekette yeni bir evre oluşturur. Onlar üretimin bütün kollarındaki işçileri ve başka emekçileri ayaklandırdılar. (3)

Selanik ateşkeş anlaşması ülke için o derece utanç vericiydi ki, hükümet bu anlaşmanın tamamını yayınlamaya cesaret edemiyordu. Burjuvazi kitlelerin öfkesinden korkuyor ve durmadan hükümet değiştiriyordu. Hatta tavır değiştirmek ve burjuva muhalefetine ve kısmen uzlaşabildiği küçük-burjuva (demokrat, tarımcı (çiftçi) ve sosyal-demokrat) partilere hükümete katılmayı teklif etmek zorunda kalmıştı.

Geniş emekçi köylü kitlelerinin üzerinde hatırı sayılır bir etkisi olan, ülkenin en önemli politik partilerinden Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği'nin temsilcilerinin koalisyon hükümetine katılması demokratik güçlerin bir başarısı olarak kabul edildi.

Ulusal Meclis'te değişik partilerin temsilcileri arasında sert tartışmalar ve ağız kavgaları oldu. Bilhassa ülkedeki tek devrimci, Marksçı işçi partisi olan Bulgar Sosyal-Demokrat İşçi Partisi parlamento grubu yoğun faaliyet gösterdi: Sıkıyönetim ve sansüre karşı, 29/9/1918 Selanik ateşkesinin haksız maddelerine karşı, ulusal bağımsızlık için, sivil ve asker kişileri kapsayan geniş bir af yasasının çıkartılması için, 1918 devrimci olaylarından sonra tutuklananların salıverilmesi için, ulusal felaketlerin suçlularının aranıp cezalandırılmaları için, Sovyetler Cumhuriyetini korumak için, İtilaf devletlerinin ve en önce ABD'nin Bulgaristan'a karşı izlediği saldırgan politikayı teşhir etmek için savaşım veriyordu. Bu politik belgiler etrafında, Bulgar komünistlerinin Partisi, tüm ülke çapında yığinsal protesto hareketleri düzenliyordu. 1919 Ağus-

tosu'ndaki seçimlerden sonra Parti, Ulusal Meclis (Sobanya)'teki 228 sandalyeden 47'sine sahipti. Nihayet, ilk defa BHÇB'nin lideri Aleksandır Stamboliski, burjuva demokrasisi sınırlarını aşmayan bir koalisyon hükümeti kurdu. Burjuvazi yine iktidarda kalıyordu ve hükümet içinde etkisi fazlaydı (4).

1919 YAZI

25-27 Mayıs 1919'da toplanan BSDİP 22. kongresi, Parti'nin adının Bulgaristan Komünist Partisi olarak değiştirilmesine karar verdi.

Bu kongrenin program bildirisi, Parti'nin Lenincilikle ideolojik donatımının derecesinin bir belgesidir, göstergesidir. Bulgaristan Komünist Partisinin o zamanki görüşüne göre Bulgaristan'daki devrim, yalnız genel yasaları değil, Oktobr Devrimi'nin bütün özelliklerini tekrar edecekti. Parti, Bulgaristan'da kapitalizmin özelliklerini çözümleme, sınıf güçlerinin orantısını gözden geçirme ve tartma, siyasal iktidarı ve egemenliği ele geçirmek savaşında proletaryanın müttefiklerini saptamak gereğini yeter derecede göremiyordu. Program bildirisi, devrimin yengisinden sonra yapılacak görevleri göstermekle birlikte, kapitalist toplum düzeni çerçevesinde emekçilerin somut gündelik ve yakın yararlarını korumak için elle tutulur istekleri dile getirmekten uzaktı. Kongrenin kabul ettiği özel bir kararda ise, «Bugünkü savaşım koşulları varoldukça Parti seçimlere de, parlamentoya da katılacaktır ve bunları, kitlesel devrimci atılımların hızlandırılması ve prole-

(4) İvan Michailov : Dünyada İlk Anti-faşist Ayaklanma, Ürün Y. İst. tanbul 1975, s. 11-12

taryanın devrimci gücünün arttırılması uğrunda geniş ölçüde kullanacaktır.» denilmekteydi.

Genç Sovyet Cumhuriyetini koruma uğrunda ve burjuvazinin beyaz orduclara verdiği yardıma karşı yürütülen kitlemel hareket, emekçilerin savaşına eşlik ediyordu. Parti, kitleleri, Bulgaristan'ın Sovyetler Rusyası'na karşı müdahale için bir sıçrama tahtası yapılmasına karşı direnmeye çağırıyordu. İtilâf emperyalistlerinin baskısı altında hükümet, Rus karşı-devrimcilerine, cephan ve silah yolluyordu. İskele işçileri, gemilere silah yüklemeyi reddetti. Pernik madencileri grev ilan ettiler: İtilâf emperyalistlerinin aracılığıyla karşı-devrim ordularına yollanan kömürün üretimini birden azalttılar. Protesto toplantıları yapıyor ve bunlarda Bulgar burjuvazisinin karşı-devrimcilere yardım etmesine karşı kararlar alınıyordu.

Kükremiş bir devrimci gelişme koşulları içinde 17 Ağustos 1919 tarihinde Meclis seçimleri yapıldı. Yıldırma hareketine rağmen BKP 120 bin oy aldı ve 47 milletvekili kazandı. Bir sıra büyük kasabalarda, alınan oy bakımından BKP birinci geliyordu. Bu BKP'nin büyük başarısıydı. Bulgar Halk Çiftçi Birliği en çok oyu aldı: 180 bin. Büyük köylü kitleleri BHÇB'yi destekledi, dayanılmaz ağır durumun düzeltilmesi yolunda ondan yardım umuyorlardı. Eski burjuva partileri iflas etti. Yeni hükümeti kurma görevi Aleksandır Stamboliski'ye verildi. BHÇB parlamenter çoğunluğa sahip değildi, bundan dolayı hükümeti başka bir partiyle ortak kurmaları gerekiyordu. Stamboliski BKP ve Sosyal Demokrat Parti'ye ortak kabine kurmalarını teklif etti. Geniş sosyalistler fazla bakanlık yeri istedi; BKP ise, «tek başına eylem» ilkesini ileri sürerek teklifi kabul etmedi. Çiftçi Birliği, Narodnik ve ilerici-liberal partilerinden bir hükümet kuruldu. (5)

(5) Bulgaristan Komünist Partisi Tarihi, s. 90-92

A short history of the Bulgarian Communist Party, s. 80

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

NEÜİLLY (NÖYİ) BARIŞ ANTLAŞMASI : BULGARİSTAN'IN SEVR'İ

BKP'nin Ağustos 1919 meclis seçimlerinden sonra, Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği'nin hükümet ortaklığı önerisini «tek başına eylem ilkesini» ileri sürerek kabul etmemesinin, o sırada Komintern'in 1919 Kurucu kongresinde kabul edilen tezleriyle de ilgisi bulunmaktadır: Komintern, 1919 yılında kapitalist ülkelerde sosyalist devrimin olgunlaştığını ve proletaryanın diktatörlüğü döneminin geldiğini, proletaryanın birliğinin ancak sınıf mücadelesi temelinde varolabileceğini belirtmiştir. 1919 kongresinde «tek cephe» (birleşik cephe) taktiği konusu gündemde değildir. Devrimci dalganın kabardığı o yıllarda Macaristan, Bavyera ve Slovakya Sovyet Cumhuriyetlerinin kuruluşu da «Birleşmiş Sovyetler» modelini gündeme getiriyordu. Ancak Avrupa'da devrimci dalganın durduğu ve emperyalistlerin saldırıya geçtiği 1921 sonrasında Komintern, uluslararası komünist hareketin tarihinde yeni bir aşamaya gelindiğine işaret ederek, 3. Kongre'de «Tek proletarya cephesi için eylem aşaması» ve «sermayenin saldırısına karşı geniş bir demokratik cephe»nin oluşturulmasını elde etmeye çalışarak, yarı-proleter ve küçük-burjuva katmanları, küçük köylüler gibi, küçük kent burjuvazisi unsurlarını, memurları ve aydınları kazanmayı salık veriyordu. Komintern, «tek cephe»nin önemsiz seçim birleşmelerine indirgenmesine 5 Kasım 1922 tarihli 4. Kongresinde karşı çıkarak, tek cephenin uzun bir dönemi ve belki de tam bir çağı işgal edebileceğini belirtti: Kongre, proletarya diktatörlüğüne geçişin mümkün bir biçimi olarak, bu diktatörlüğün sağlanması için bir hareket noktası olarak ileri sürülen «işçi hükümeti» parolasını kabul etti. Sosyal demokratların katıldığı işçi hükümetinin, parlamenter bir temel üzerinde, fakat ancak kitle müca-

delesiyle sıkı bir ilişkide, devrimci hareketin güçlenmesi sayesinde oluşabileceğine dikkat çekilerek, komünistlerin, kapitalistlerin gücünü sınırlayacak olan bir dizi politik-ekonomik ve mali önlemleri uygulayacak böyle bir hükümeti bazı koşullarda ve bazı güvenceler altında desteklemeleri belirtildi.

Bulgaristan'daki bu büyük bunalımın bedelini, bankalar, şirketler ve büyük sanayiciler emekçi halkın sırtından çıkarmaya çalışıyorlardı. Emekçileri etkileyen dolaysız vergiler artırılmış, işçiler ve köy emekçileri işsizliğe ve açlığa mahkûm edilmişlerdi. Neuilly antlaşması bu bunalımı had safhaya vardiıyordu.

Bu utanç verici, aşağılık antlaşmayı Bulgaristan'ın büyük ve küçük tüm burjuva partileri onayladılar. Yalnızca Bulgaristan Komünistleri ve Bulgar Halk Çiftçi Birliği Partisi, koşulların elverdiği oranda bu antlaşmaya karşı savaşım verdiler. (6)

BKP'nin kurucusu Dimitır Blagoyef, Bulgaristan Millet Meclisi Sobranya'da yaptığı konuşmada, Paris (Neuilly) antlaşmasının ana hatlarını ortaya koydu ve bu antlaşmanın Bulgar halkını parçalara ayırarak, bunun bir bölümünü esarete attığını, ülkenin zenginliklerini sistematik bir sömürüye götürdüğünü, ülkenin ekonomik ve kültürel gelişmesini öldürdüğünü, onun ekonomik ve siyasal esaretine zemin hazırladığını söyledi. Blagoyef, şöyle devam etti: «İki yüzlü itilaf devletleri emperyalistleri, ulusların siyasal özgürlükleri adı altında bütün dünyayı mezbahaya çevirdiler. Bugün Paris'te, bıyık altından gülerek uluslararası haydutluğun pratiği yapılmaktadır. Bunlar, ülkeleri

(6) **Kemalist İhtilâl ve Bulgaristan**, s. 86-87

Dünyada İlk Anti-faşist ayaklanma, s. 12-13

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

parçalara ayırıp bölerek, onları uluslararası kapitalizmin (emperyalizmin) esareti altına atmaktadırlar...» (7).

Politik partilerden yalnız Bulgar Komünist Partisi, Neuilly antlaşmasının «özünü» farkettili. Bu antlaşmanın bir baskı, çapulculuk ve barbarlık antlaşması olduğunu vurgulayarak, ulusal felaketin suçlularına ve İtilaf devletleri ile yerli işbirlikçilerinin kurdukları diktaya karşı kararlı bir kampanya başlattı. Halkın büyük çoğunluğu bu kampanyaya katıldı. (8)

V. GENEL SİYASAL GREV

Savaş sonrası dönemde taşıt işçilerinin ve memurların durumu çok kötüydü. Bunlar, çok az bir maaş alırlar ve çok kötü yaşam koşulları içinde çalışırlardı. 1919 İlk-baharında ve yazında ulaşım işçileri greve hazırlanmaya başladı. Obštodelocu sendikalar bu savaşıma engel olmaya çalışıyorlardı ve ancak geniş sosyalistler hükümetten çekildikten sonra devrimci sendikalarla ortak eylemi kabul ettiler.

24 Aralık 1919'da Meclisin açılışı dolayısıyla bütün ülkede BKP'nin yönetmenliği altında kitlesel protesto gösterileri oldu. Bu gösterilerde yiyecek, giyecek, yakacak, konut gereksinimleri şiddetle vurgulanıyor ve halkın siyasal haklarının ve özgürlüklerinin geri verilmesi istendikten başka, genç Sovyetler Rusyası savunuluyordu. Bu atılım, geniş emekçi kitlelerini sardı. Dimitrof şunları yazıyordu: «24 Aralık'ta her yer ıssızlaştı. Maden ocakları, iş-keleler, fabrikalar, atölyeler, tüccar büroları bomboştu,

(7) Dimitır Blagoev : Tüm yapıtları, Cilt : 18, Sayfa : 528'den nakleden Kemalist İhtilâl ve Bulgaristan, s. 87

(8) Dünyada ilk anti-faşist ayaklanma, s. 13

devlet sancak ve belediye dairelerinin hepsi kapandı ve Bulgaristan var olalı beri ilk defa telgraf ve telefonlar durdu, emekçiler kadın-erkek göstericilerin saflarına katıldılar...»

Hükümet gösterileri yasakladı, sıkıyönetim ilan etti, halk kitlelerine karşı asker ve polis kuvvetleri yolladı, kasabalı kardeşlerine karşı koyan aldanmış köylülerden «tutuncu müfreze» kurdu. Hükümet, emekçilerin haklı isteklerini yerine getireceği yerde, gösterilere katılan devlet ve belediye memurlarını işlerinden çıkarmaya kalktı. 25 Aralık'ta kükreyen Sofya demiryolcuları aniden gösteriye çıktı. Onlar askeri kordonu yararak Demiryolu Bakanlığına isteklerini sundular. Hükümet onlarla görüşmeyi reddetti. Bu tavır ise, emekçilerin sabrını taşırdı ve 27 Aralık günü taşıt, posta, telgraf ve liman işçilerinin genel grevinin patlak vermesine neden oldu. Her türlü demiryolu, telefon ve telgraf bağları koptu.

Ülkenin ağır ekonomik ve politik durumu, Rus işçi ve köylülerinin itilaf devletleri emperyalistlerinin müdahalesine karşı zaferler kazanmaları, aynı zamanda Almanya ve Macaristan'da Sovyetler kurulması (Bavyera ve Macaristan Sovyet Cumhuriyetleri), İtalyan emekçilerinin iktidara doğru yürümelerinin yankıları, Bulgar halkının devrimci ruhunu körüklüyordu. Bütün ülkedeki grev dalgası 1919'un sonunda patlayan ve politik genel greve dönüşen ulaşım işçileri greviyle doruğuna ulaşmış oldu. Birçok kentte, grevci ulaşım işçilerinin protesto eylemleri, burjuvazinin idari ve askeri makamlarının kışkırtması ve zor kullanmasıyla çatışmalara sahne oldu. Silahlanmış burjuvazi, hiçbir ödün vermeden grevcilere saldırdı, çünkü ulaşım grevi sınıfsal çıkarlarını derinden etkiliyor ve egemenliğini, erkini tehdit ediyordu.

Grevcilere ağır baskılar yapıldı. Devlet, onlara karşı askerî seferberlik ilan etti. Grevciler kışlalara kapatıldı-

lar ve zorla çalıştırıldılar. Kış ortasında grevci işçilerin aileleri devlet konutlarından çıkarılıp sokağa atıldılar. Bir sıra kışkırtmalar, cinayetler düzenlendi; fakat bunların hiç-biri işçilerin savaşıcı ruhunu kıramadı. Ulaşım işçilerinin 55 günlük kahramanca savaşımından sonra, genel siyasal grev, 19 Şubat 1920'de sona erdi.

BKP ulaşım işçilerine destek olarak bir haftalık genel siyasal grev ilan etmişti. Bu, gerçek bir sınıf dayanışması belirtisiydi. Parti, yaşamında ilk kez, devrimci savaşın böylesine güçlü bir aracını kullanıyordu.

BKP greve öncülük ediyordu. Parti, proletarya ile burjuvazi arasındaki bu büyük sınıf savaşını Genel İşçi Sendikaları Birliği (ORSS) Ulaşım İşçileri Birliği aracılığıyla yönetiyordu. Parti Merkez Komitesi, savaşın büyük önemini kavrayarak, Vasil Kolarof, Georgi Dimitrof ve Hristo Kabakçiyef'i bu savaşa siyasal yönetmen olarak atadı. Ulaşım İşçileri Birliği'nde, Grev Merkez Komitesi kuruldu. Geniş sosyalistlerin etkisi altında bulunmakla birlikte bu savaşa katılmayı kabul eden sendikalar da Eylem Komitesi kurdular. Her iki komite, aralarında bağlantı kuruyor ve hareketlerini uyumlu kılıyorlardı. Fakat Sosyal Demokrat Partisi yöneticileri hükümetle görüşmeler yürütüyor ve grevcilere ihanet ediyorlardı. Lokomotif örgütü ve Emek Konfederasyonu isimli kuruluşlar diğer örgütlere danışmadan kendi başlarına savaşıma son verdiler.

Ulaşım İşçileri grevi 19 Şubat 1920'de başarısızlıkla sona ermiş oldu. Demiryolcular ve postacılar ancak onur kırıcı belgeler imzaladıktan (nedametlerini (!) ifade ettikten) sonra tekrar işe alındılar. Binlerce komünist ve BKP sempatzanı işlerinden atıldı.

Başarısızlığın birçok nedeni vardı, fakat başlıcası merkezi yönetimin eksikliğiydi. Grevin iki yönetim merke-

zi vardı. BKP üye ve sempatanlarından oluşan birincisi, ulaşım işçilerinin çıkarlarını korumak için kararlılıkla mücadele ediyor, diğeri ise sağ-sosyalistlerin (Sosyal Demokrat Parti) etkisi altında grevcileri hükümetle uzlaştırmaya çalışıyordu; ve olayların gelişiminin kanıtladığı gibi, işçilerin çıkarlarına aykırı davranışlarda bulunuyordu. Grevin yöneticilerinden biri olan Dimitrof, şu sonucu çıkardı: «Birleşmiş olan burjuvazi ve onun asker ve polis devletine karşı, üretimin her dalında ve mesleklerin tümündeki proletaryanın sınıf olarak birleşik sendikal örgütlerde ve komünizmin bayrağı altında BİR TEK PARTİDE BİRLEŞMİŞ OLMASI zorunludur...»

BKP ile Çiftçi Birliği arasında eylem birliği kurma konusundaki uyumsuzluk, ulaşım işçileri grevinin yenilgisinin temel nedenlerinden biriydi. Burjuvazi, Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği'ni ve onun ardından giden köylülerin büyük bir kısmını savaşmakta olan proletaryaya karşı kışkırtmayı başardı. Ulaşım işçilerinin birleşik sendika örgütünün ve savaşımın genel yönetim kurulunun bulunmaması grevin yenilgiyle bitmesine neden oldu.

Bozguna uğramış olmasına karşın, grevin Bulgaristan'daki devrimci harekete çok olumlu katkıları oldu. O, işçi sınıfının gücünü, kudretini, onun savaşta özverliliğini ve dayanışmasını, emekçilerin onun haklı davasını korumaya hazır olduğunu gösterdi. Grev, proletaryanın tek sendika örgütünde ve tek bir siyasal parti örgütünde birleşmesi gerektiğini gösterdi. Grev, geniş sosyalistlerin uyuşuk ve ihanet dolu siyasetinin zararlarını açığa vurdu, oportünizme darbe indirdi. BKP ile devrimci sendika örgütlerinin otoritesini ve çeşitli toplum katları arasında saygınlığını pekiştirdi, onlar, bütün grev dönemi boyunca

yerlerinde mertçe durdular ve kapitalizme karşı mücadeleyi yönettiler (9).

18 MART 1920 SEÇİMLERİ : BURJUVA PARTİLERİNİN BOZGUNU

Tüm ülkeyi korkunç bir ekonomik bunalıma sokan ve emekçilere dayanılmaz acılar çektiren saldırgan ve maceracı politikası, Bulgaristan burjuvazisine hızla kitlelerin içindeki etkisini kaybettirdi. Halkın devrimci güçlerinin pekiştiği coşkun atılım koşullarında burjuvazi, halkın öfkesini ve devrimci birikimini saptırmak ve iktidarı proletaryaya kaptırmamak amacıyla, baş düşmanı BKP'ye karşı mücadelesinde kullanmayı düşündüğü Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği'ne iktidarı bırakmayı tercih etti; dağılan güçlerini tekrar topladıktan sonra iktidar olmayı düşünüyordu.

Ulaşım işçilerinin grevi bastırıldıktan sonra Aleksandır Stamboliski, siyasal müttefikleri narodnik ve ilerici liberal partilerinden ayrılabilceğine karar verdi. 1920 yılının Mart ayında parlamento seçimi yapıldı ve Bulgar Halk Çiftçi Birliği en fazla oy kazandı. BKP ikinci sırayı aldı. BKP'nin oyları, bir yıl önceki seçimlere göre % 50 artış gösterdi ve yaklaşık 185 bin oy kazandı. 18 Mart 1920 seçimleri sonunda BKP, 50 milletvekili çıkardı.

Stamboliski'nin 1919 yılı sonunda kurduğu ve BHÇB ile Halk Partisi ve İlerleme Partisi'nin katıldığı koalisyon hükümeti, ülkedeki demokratik güçlerin bölünmesi için çaba harcayan Bulgaristan burjuvazisinin planının bir bölümüydü. 1920 yılı başında bu gerici koalisyon dağıldı.

(9) A short history of the Bulgarian Communist Party, s. 78-79
B.K.P. Tarihi, s. 92-94

Dünyada ilk anti-faşist ayaklanma, s. 13-14

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranney.org>

Bulgar burjuvazisi, yükselen devrim hareketi karşısında yönetimi, 21 Mayıs 1920'de Halk Çiftçi Birliği'ne bırakmak zorunda kaldı. Çiftçi Birliği'nin iktidara tek başına gelmesiyle Başbakanlığa Aleksandır Stamboliski getirildi. Stamboliski, aynı zamanda dış işlerini de üzerine almıştı.

Gerici partilerin iktidardan düşürülmeleri, ülkedeki demokratik güçlerin ve en başta da proletaryanın ve onun öncü kolu BKP'nin bir başarısıydı. Ne var ki, bu başarı genişletilemedi. O dönemde komünistler ile Çiftçi Birliği üyeleri arasında birbirlerine güvensizlik ve hatta düşmanlık vardı; BKP, BHÇB'yle «kalıcı» bir ittifak için hiç bir ortak temel görmüyor ve bu nedenle yakınlaşmanın yollarını bile aramıyordu. Çiftçi Birliği yöneticileri ise, kendi açılarından «tek başına köylü iktidarı» teorisini savunuyor, gericiliğe ve monarşiye karşı savaşımında BKP'nin kendilerini desteklemesini istemiyor, komünist militanların eylemlerine karşı çıkıyorlardı (10).

Burjuva partilerinin bozguna uğradığı 1920 Mart seçimlerinden sonra, halk kitlelerinin hoşnutsuzluğundan ürken büyük burjuvazi, bir köşeye sindi, fakat bu «sinme taktiği» ve geçici geri çekilme BKP'ye ve onun yönettiği devrimci harekete karşı yeni bir savaşa hazırlanma taktiğiydi. (11).

BULGARİSTAN HALK ÇİFTÇİ BİRLİĞİNİN YAPISI VE GÖRÜŞLERİ :

Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği, bir küçük-burjuva köylü örgütüydü. Bu örgüte esas itibarıyla fakir ve orta halli

(10) Georgi Dimitrov, Yaşam öyküsü ve savaşımı, Konuk Y. İstanbul 1978, s. 118-119

(11) B.K.P. Tarihi, s. 95

A short history... s. 80

köylüler girmekle birlikte, büyük toprak sahipleri (kulaklar) de üye oluyordu. BHÇB'nin, bu çıkarları birbirine karşıt olan toplumsal tabakaları barındıran toplumsal yapısı, «ikircimli bir politika» yürütmesine ve iç çelişkilerin, iç kavgaların sürmesine ve güdülen politikanın istikrarsızlığına neden oluyordu.

Bulgaristan'da uzun zaman «tek başına köylü iktidarı»nın gerçekleşebileceği hayali, BHÇB'nin ideolojisinin ve siyasetinin temelini oluşturunuyordu. Stamboliski, şöyle diyordu: «Madem ki köylüler nüfusun yüzde seksenidir, devleti onlar yönetmelidir, hem de bu yönetim işçiler olmadan, hatta onlara karşı bile olabilir...»

Stamboliski, kapitalizmde, toplumun birbirine karşıt sınıflara bölünmüşlüğüne görmüyordu. BHÇB'nin ideolojisi ve politikası bu yanlış kurama dayanıyordu. Bu kurama göre, halk bir köylü sınıfı ve bir de kentli sınıfından ibarettir. Stamboliski ve onun izleyicileri, sınıf çelişkilerine ikinci derecede bir önem atfediyorlardı. Onların kanısınca, temel çelişkiler işçiler ile, ve genel olarak emekçiler ile kapitalistler arasında değil de, köylüler ile kentliler arasındadır. Bundan dolayı da, BHÇB, bir bütün olarak kent ile köy arasında savaş yürütülmesi gerektiğini sanıyordu. BHÇB'ye göre kentlerde yaşayan ve geçimini oradan sağlayan bütün insanlar -büyük kapitalistlerden sıradan işçilere kadar- bir katman; köylerde yaşayanlar da (büyük toprak sahipleri olan kulaklardan, topraksız emekçilere, ırgatlara varana dek) başka bir katman oluşturmaktaydılar.

Bir küçük-burjuva ideologu olan Stamboliski, bütün belaların ve kötülüklerin köklerinin kapitalist sistemde gizlendiğini göremiyor ve anlayamıyordu. O ve BHÇB, varolan düzenin çerçevesi içinde bazı reformlar yoluyla, büyük sermayenin yolunu kesebileceğini ve küçük mülk sahiplerinin durumunu iyileştirebileceğini sanıyordu. Bu ku-

ram, köylülerin içinde bulundukları durumdan kurtulmalarına bir engel oluşturuyor ve güçlerini toplumda köklü değişiklikler yapmaya yöneltmiyor, işçi sınıfıyla birleşmeden kapitalizme karşı başarıyla savaş yürütemeyeceklerini ve burjuvazinin elinde bir araç olacaklarını anlayamıyorlardı. Stamboliski ve taraftarları, özel mülkiyetin korunmasıyla birlikte, toplumsal işbirliğinin değişik biçimlerinin geliştirilmesi yoluyla, kapitalizmin tümörlerinin ve bütün kötülüklerinin giderilmesinin yeterli olabileceği hayali içinde yaşıyorlardı (12).

BHÇB, küçük üreticilerin durumlarını iyileştirmeye yönelik reformlar yapılırsa büyük burjuvazinin sömürsüyle ve kapitalist baskıyla mücadele edilebileceğini, spekülatif ve ticari sermaye faaliyetlerinin kısıtlanmasını, büyük toprak mülkiyetinin kaldırılmasını öngörüyor, fakat kapitalizmin temellerini kökten tasfiye etmeyi düşünmüyordu (13).

BHÇB, kalkınmanın köyden başlayacağını, köylülerin yoksul, örgütsüz ve güçsüz kalmaları halinde, siyasette ağırlıkları olamayacağını ve demokrasinin gerçekleşmeyeceğini savunuyordu. Onlara göre demokrasinin gereği, kalkınmanın ve gelişmenin köylüden başlamasıydı.

BHÇB, tek başına iktidara geldikten sonra bir dizi demokratik reformlar yaptı. Bunlar bankerlerin, tüccar ve vurguncuların çıkarlarına oldukça dokundu. Toprak yasası kabul edildi. Bu yasada büyük toprak sahiplerinden 300 dekardan fazlasının ödeme karşılığı istimlak edilerek topraksız köylülere yirmi yıl vadeyle dağıtılması öngörülüyordu. Konsorsiyum Yasası yürürlüğe kondu: Bununla tarım ürünleri ihracatı ve ithalatı üzerine devlet tekeli ku-

(12) B.K.P. tarihi, s. 95-96

A short history... s. 81-82

(13) Dünyada ilk anti-faşist ayaklanma, s. 16

buluyordu. İş kanunları, artan oranlı bir gelir vergisi kanunu, kentli büyük mülk sahiplerinin taşınmazlarının kamulaştırılması kanunu, savaş yıllarında kanunsuz olarak kazanılmış malların geri alınması kanunu, ulusal felaketten (Bulgaristan'ın yenilgisinden) suçlu bulunanların mahkûm edilmelerine dair kanun kabul edildi.

BHÇB'nin reformları büyük sermayenin gücünün kısıtlanması yolunda ciddi bir deneydi. Bundan ötürü büyük burjuvazi reformlara karşı çıktı, reform kanunlarını yıkıcı bir eleştiriye uğrattı ve İtilaf Devletleri Komisyonu yardımıyla bu reformlardan bazılarının uygulanmasını durdurttu. Parlamentoda da engeller çıkarılıyordu.

Stamboliski'nin bir talihsizliği de, iktidara geldiğinden birkaç ay sonra Neuilly antlaşmasını kabul ettiğini doğrulamak zorunda kalmasıydı.

Bu antlaşma uyarınca, İtilaf devletleri, kendi yağmalarının iyi işlemesi için Bulgaristan'da biri askeri kontrol komisyonu, diğeri de tazminat komisyonu olmak üzere, iki kurul oluşturdular. Bu kurullardan birinin görevi Bulgar Ordusunun silahsızlandırılmasını sağlamak ve kendi organları aracılığıyla hükümetin ve silahlı kuvvetlerin nerelerde silah sakladıklarını ortaya çıkarmaktı. Bu komisyondaki İngiliz temsilcileri, Tunca nehri kıyılarındaki Yanbol ve Elhovo'dan bir takım silahların Türkiye'ye, Kemalist ihtilalcilere doğru sevk edildiğini saptamışlardı.

İkinci komisyon (tazminat komisyonu) ise, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Bulgaristan'dan alacaklarını tahsil etmekle uğraşıyordu.

Askeri ve ekonomik komisyon, BHÇB hükümetine karşı son derece ağır bir baskı uygulayarak Neuilly antlaşması hükümlerinin tam anlamıyla yerine getirilmesine çalışırken, öte yandan Bulgaristan'ı, İtilaf devletlerinin Sovyetler Rusyası'na karşı açtığı «haçlı seferi»nde bir «üs» haline getirmeye çaba harcıyordu.

Böylesi ağır bir çember altında olmasına rağmen, ülkenin yönetimini ele almış olan Stamboliski, tamamen aksi yönde bir dış politika yürütüyordu. Stamboliski, bağımsız bir dış politika izleme isteğine, bu yöndeki büyük arzusuna rağmen bir şey yapamıyordu. O, başta Yugoslavya olmak üzere bütün Balkan devletleriyle içten dostluk ilişkileri kurmaya gayret ediyordu. Sovyetler Rusya-sı'yla siyasal ilişki yoktu. BHÇB, Sovyetler Rusyası'yla siyasal ve diplomatik ilişki kurmasına karşılık, bu ülkeye karşı düşmanca bir politika da izlememiştir. Stamboliski, Bulgar Millet Meclisinde verdiği söylevlerde, defalarca Sovyetler Rusyası'nın iç işlerine karışmamak kararında olduklarını söylemişti. İtilaf devletlerinin korkunç baskısı karşısında, BHÇB hükümetinin bu konuda yapabildiği tek olumlu şey, Sovyetlerle ekonomik ilişkiler kurmak olmuştur.

BHÇB hükümeti, o sırada Ankara'da henüz kurulmuş bulunan Mustafa Kemal'in Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetiyle de iyi ilişkiler kurmak için büyük çabalar harcamıştır. BHÇB hükümeti, ulusal kurtuluş savaşı boyunca Türkiye'yi manen ve maddeten desteklemiştir. Stamboliski, Bulgaristan'ın yenilmiş olmasına rağmen, ülkesinin İtilafçı emperyalist haydutlar tarafından Kemalist ihtilalcilere karşı bir «üs» olarak kullanılmasına izin vermemiştir. Türkiye'deki ulusal kurtuluş savaşı sırasında bazı Bulgarların da müşavir sıfatıyla Mustafa Kemal'in karargahında görev aldıkları kaydedilmektedir (14).

Çiftçi Birliği yönetimi zamanında devrimci hareketi geliştirmek, BKP'nin ve onun yönetimindeki örgütlerin etkinliklerini arttırmak için oldukça elverişli koşullar yaratıldı. Bazı anlarda Stamboliski, BKP'ye karşı olumlu davranıyor; Bunun yanı sıra kimi zamanda, BKP'ye karşı yö-

(14) Kemalist ihtilâl ve Bulgaristan, s. 88-89 ve 117

neltiren bazı kanunlar çıkarılıyor, komünistler koğuşturmalara ve saldırılara uğruyorlardı. «Tek başına köylü iktidarı» hayaline kapılan BHÇB yöneticileri, burjuvaziye karşı BKP'yle ortak savaşımı her zaman kabul etmek istemiyorlardı ve köylüleri BKP'nin etkisinden kıskançlıkla koruyorlardı. Bu durum ise, ülkedeki siyasal durumu karıştırıyor, emekçilerin kapitalistlere karşı TEK CEPHE kurmasına engel oluyordu. (15)

BKP ve üyeleri, BHÇB hükümeti döneminde, zaman zaman sürgüne, sıtmanın kırıp geçirdiği bölgelere çalışmaya gönderilmekle tehdit ediliyorlardı. Bu tehditler, doğaldır ki, ne BKP yönetimini, ne de onun üyelerini etkiliyordu. Halk Çiftçi Birliği ve Stamboliski'nin kendisi «seçim zaferinin sarhoşluğu»yla, sınıf çelişkilerinin özünü anlayamıyorlar ve «tek başına köylü iktidarı» ütopyasına sadık, bir uçtan diğerine kayan kararsız bir politika güdüyorlardı. Gerçek bir «halk iktidarı»na kapitalist düzenin «reformlar» yoluyla düzeltilmesiyle ulaşmanın olanaksızlığını kavrayamıyorlardı. Bulgaristan'da gelişen olaylar, kapitalizme karşı mücadelenin ancak kapitalist egemenliğin ekonomik temellerinin ortadan kaldırılmasıyla, kesin başarıya ulaşılabileceğini söyleyen Marksçı ilkenin doğruluğunu kanıtladı (16).

Stamboliski ve BHÇB'nin Sovyetler Rusyası'na karşı tavrı da çelişkiliydi. Bir yandan İtilaf devletlerinin ve ABD'nin baskısı altında, Sovyet hükümetinin, Bulgaristan ile Sovyetler Rusyası arasında dostluk ilişkilerinin kurulması önerilerini reddetti ve hatta Kızılordu önünden kaçan Vrangelci Beyaz çetelere sığınma hakkı tanıdı. Öte yandan Rus ve Bulgar halkları arasında yüzyıllardır süregelen kardeşlik ilişkilerinin ve bağlarının gücünün de farkın-

(15) B.K.P. Tarihi, s. 97

(16) Dünyada ilk anti-faşist ayaklanma, s. 16-17

da olarak, BHÇB hükümeti, Bulgaristan Komünist Partisi'ne Volga bölgesindeki aç insanlar için, geniş bir yardım kampanyası açmak ve toplanan yardımları, Sovyetler Rusyası'na bir Bulgar gemisiyle göndermek olanağını sağladı (17).

İç durumu analiz eden Georgi Dimitrof, iktidara BHÇB'nin gelmesiyle, ülkedeki politik bunalımın «külün altında için için yanan kor gibi geçici olarak örtüldüğünü» söyleyerek, son derece doğru bir sonuca varıyordu. BHÇB'yi zafer sarhoşluğu sararken, ülkenin diğer başlıca siyasal güçleri yeni sınıf çatışmalarına hazırlanıyordu.

Öte yandan BKP'nin, BHÇB ve onun hükümeti konusundaki davranışları da bir takım çelişkiler taşıyordu. BKP, Çiftçi Birliği'nin toplumsal yapısını doğru bir şekilde görmeye ve burjuvaziye karşı savaşta onun çekimserlik ve sebatsızlığının nedenlerini bulmaya çalışıyordu. Birçok durumda BKP, Çiftçi Birliği hükümetinin yasa tasarılarını parlamentoda destekliyordu. Fakat, BKP, Çiftçi Birliği'nin reformlarının demokrat özüne her zaman gereken değeri biçemiyordu ve dogmatik görüşlere kapılarak, bu reformlara karşı çıkıyordu. BKP basınında, BHÇB'nin zengin köy burjuvazisinin, köy «dumbazlarının» partisi olduğu ileri sürülüyordu. Bu türlü yaklaşımlar BKP'nin, BHÇB'nin arkasından yürüyen köylülere yakınlaşmasına, işçi-köylü ittifakı kurulmasında daha büyük başarılarla ulaşmasına engel oluyordu (18).

(17) Georgi Dimitrof, Seçme Eserler, Cilt I, Temel Y. Ankara 1974, s. 43-45 Vasil Kolarov, Seçilmiş Yapıtları, Sorun Y. İstanbul 1977, s. 75

(18) B.K.P. Tarihi, s. 97

ÇİFTÇİ BİRLİĞİ HÜKÜMETİNİN GERİLEMESİ VE DÜŞÜRÜLMESİ

Çiftçi Birliği hükümeti, sermayeye, ticaret sermayesine, tefeci sermayesine «savaş» ilan etmiş ve bu sermayeyi ezmek amacıyla fazla gıda maddelerinin ihracı için bir şirket (devlet tekeli) kurmuştu. Konsorsiyum adındaki bu devlet tekeli, tüccarların, vurguncuların, halkın ekmeğini har vurup harman savurmaları olanağını ellerinden almıştı. Büyük sermaye ile çiftçi Birliği hükümeti arasındaki bu savaşta büyük sermaye galip geldi. Çiftçi Hükümeti sermayeye teslim oldu. Bir buçuk yıl önce kendi çıkardığı yasaı yine kendisi yürürlükten kaldırdı. Çiftçi hükümeti yenilgiye uğradı. Ticaret sermayesi muzaffer oldu. Büyük bankalar, ticaret sermayesi özgürlüklerine kavuştular. Almak, ihraç etmek, vurgunculuk yapmak, böylece geniş halk yığınlarını aç bırakmak için elleri kolları serbest kaldı. Yeni yasanın yürürlüğe girmesinden sonra beklenen oldu: Özel sermaye ticarete atıldı ve kâra susamışlığıyla gıda maddeleri fiyatlarını hemen yükseltti. Her yerde telaş, endişe baş gösterdi. Halk yığınları arasında büyük bir hoşnutsuzluk başladı. Ve tam bu anda, tüm Bulgar burjuvazisi ve politik partileri tarafından yürütülen vurgunculuk, soygunculuk politikasının, halk yığınlarını aç bırakma politikasının açıklanacağı bir sırada, burjuvazi, başta dalkavukları olan Ortak Davacılar'la birlikte, BKP'ye karşı büyük bir kampanya başlattılar. (19)

1921 yılında yapılan Bulgaristan Komünist Partisi'nin 3. Kongresi ise, Komintern'in 2. Kongresi kararlarının ışığı altında önemli kararlar aldı: Bu kongre, özellikle Parti'nin köylerdeki çalışmalarını inceledi. D. Blagoyef'in okuduğu rapor üzerine alınan kararlarda Bulgar köylü kit-

lesi içindeki sınıfsal ayrışma sorunu ele alınıyordu: Özellikle köylülerin çoğunlukta olduğu ülkelerde, köylü kitleleri proletarya devrimine kazanılmazsa devrim güçleşiyor ve Parti'nin topraksız ve yoksul köylüleri kendi tarafına çekmesi, orta köylülerin desteğini sağlaması veya hiç olmazsa onları komünizm lehine tarafsızlaştırması, büyük toprak sahibi köylülere karşı savaş yürütmesi gerektiği belirtiliyordu. Kararda, emekçi köylülerin proletarya devriminden elde edeceği kazanımlar, onların durumlarını iyileştirme yolunda alınacak olan tedbirler, köy ekonomisinin sosyalistçe düzenlenmesinin yolları gösteriliyordu.

Bu kararlarla birlikte BKP yoksul ve orta köylü kitlelerinin, sermayeye karşı savaşında, elverişli koşullar altında, işçi sınıfının müttefikleri haline gelebileceğini kabul ederek, Çiftçi Birliği karşısındaki taktik tavrını yeniden gözden geçirdi. Ne var ki, BKP kapitalizm koşullarında köylülerin en yakın çıkarlarını savunan asgari demokratik talepleri içeren bir program ortaya koymadı. Ardında büyük bir köylü kitlesi bulunan BHÇB ile BKP arasındaki ilişkiler değişmedi: Oysa ki ancak, BKP ile BHÇB'nin eylem birliği, işçilerle köylülerin yakınlaşmasına yardım eder ve ortak çıkarları adına aralarında birlik kurulmasına temel olabilirdi...

1. Bulgar Büyük Burjuvazisinin Faşistleşmesi

BHÇB'nin tek parti iktidarının birinci yılı bittiği sırada, kendini biraz toparlayan Bulgar karşı-devrim hareketi, güçlerini gizlice bir araya getiriyordu. İtalyan burjuvazisi gibi, Bulgar büyük burjuvazisi de faşistleşti. Çarın bilgisi altında ve hatta onunla elbirliği yaparak, askeri ve faşist çevreler BHÇB hükümetine karşı askeri bir hükü-

met darbesi hazırladılar. BKP Merkez Komitesi darbe hazırlıklarını açıkladı ve halkı uyanık olmaya çağırdı.

Ülkedeki sağcı güçler, büyük burjuvazi, Bulgar halkının, kendi siyasal örgütlerinden yüz çevirdiğini görmüş ve hükümeti artık parlamenter yoldan düşüremeyeceklerini anlamışlardı. Burjuvazi, BHÇB'yi darbeyle iktidardan düşürmek, BKP'yi bozguna uğratıp ezmek, ekonomik bunalımın ve savaş tazminatlarının yükünü emekçi halk yığınlarının sırtına aktarmak istiyordu. Başında Çar Boris'in bulunduğu Saray çevresi, gerici güçleri birleştirme merkezi oldu. Bu arada ordu komutanları «Subaylar Birliği»nde örgütlendiler. 1922'de Halkçı Birlik adlı faşist örgüt kuruldu. Eski burjuva partileri de bir blok oluşturdular. Anayasal Blok isimli bu gerici örgüt, 1923'ün 9 Haziran faşist darbesinin çekirdeğini oluşturmakla görevliydi.

BKP gericiliğin saldırılarına tüm güçleriyle karşı koydu. BKP'nin uyanıklığı sayesinde bir hükümet darbesi girişimi önlendi. Bu darbe girişimi, General Vrangel'in Kızılordu tarafından bozguna uğratılan ve Bulgaristan'a sığınan Beyazorducularının yardımıyla düzenlenmişti. BKP'nin ileri gelenlerinden Dimitrof, gericiliğin manevralarını açıkça teşhir eden ve Bulgar halkını hak ve özgürlüklere sahip çıkmaya çağıran ilk eylemcilerden biriydi... BKP'nin Çiftçi Birliği hükümetini desteklemesi, komplocuların bozguna uğratılmasında belirleyici bir rol oynadı. Gerçi Parti yönetimi, iki örgüt arasındaki işbirliğinin politik nitelikten çok, teknik nitelik taşıdığını ileri sürüyordu, ama buna karşın, BKP ile Çiftçi Birliği üyeleri arasında «eylem birliği» gerçekleştirildi ve bu da sermayenin saldırısının belirli bir süre için durdurulmasına yardım etti. Böylece BKP'nin gelişiminde büyük bir ileri adım atılmış oldu. 1921'de yapılan Komintern'in 3. Kongresi'nde kabul edilen tezlerde, «birleşik proletarya cephesi» kurulması ve komünistler ile işçilerin diğer politik örgütlerinin

temsilcileri arasında eylem birliği sağlanması öngörölüyordu. BKP köylü yığınlarının siyasal örgütüyle ilk kez bir işbirliği sağladı (20).

BKP Merkez Komitesi'nin darbe hazırlıklarını açıklaması ve halkı uyanık olmaya çağırması üzerine, halk kitlelerinin de baskısı altında BHÇB hükümeti karşı-devrimci güçlere karşı, daha cesur kararlar almak zorunda kaldı. Böylece BKP'nin her an uyanıklığı ve devrimci girişkenliği sayesinde, karşı-devrimin ülkede bir faşist hükümet darbesi örgütlemek konusundaki birinci denemesi suya düştü. Ülke için o anda hayati önem taşıyan iki parti, BKP ve BHÇB aslında haklı bir davayı savundular. BKP'nin Vasil Kolarof gibi ileri gelen yöneticileri, Stamboliski hükümetine, işçi sınıfının silahlandırılmasını önererek, saldırıya geçen faşizme karşı mücadelede BKP'nin yardımını teklif ettiler. BHÇB hükümeti, işçi sınıfını silahlandırmayı, ihtiyaç kendini dayatınca yapacağını söyleyerek bu öneriyi reddetti. Daha sonra, bu hükümetin ileriye görememesi hem kendisinin, hem de ülkenin demokratik gelişmesinin sekteye uğramasına yol açtı. (21).

2. Faşist Tırmanış Ve Gericilikle Mücadele

Bulgaristan'da 1920 yılının ikinci yarısında, yani Çiftçi Birliği iktidarının ilk aylarında, içpazarın artan ihtiyaçları ve yıpranan araçları ve bulunmayan malları sağlamak gereği sanayi atılımlarına bir hız kazandırmıştı. Sanayideki kısa süreli bir canlanmadan sonra, ülkede ekonomik bunalım patlak verdi ki, bu bunalım o dönemde bütün kapitalist dünyayı sarmış bulunan büyük bunalımın

(20) Georgi Dimitrov, s. 127-128

(21) Dünyada ilk anti-faşist ayaklanma, s. 19-20

bir parçasıydı. Bulgaristan'da tüm ekonomik yaşam temelinden şarsıldı. Dehşetli bir işsizlik başladı, en gereklil ihtiyaç maddelerinin fiyatı yeniden hızla yükseldi. Emekçilerin zaten çok düşük olan yaşam düzeyi daha da düştü.

Kapitalistlerin, bunalımın doğurduğu güçlükleri, savaş sonrası ödenecek tazminatları ve başkaca borçları, emekçi halkın sırtına yüklemeye çalıştığına yukarıda değinmiştik. Kapitalistler, işletmelerin kapatılması ve üretimin azalmasından doğan zararları işgününü uzatmak ve gündelikleri düşürmekle gidermek istiyorlardı. Sanayiciler, proletaryanın çıkarlarına el uzatmaya başladılar : Onlar, işçilerin sömürülmesini sınırlandıran bütün yasaların yürürlükten kaldırılmalarını istiyorlardı.

Bulgaristan'daki büyük-burjuvazi, işçi kitlelerinin devrimci hareketiyle kesinlikle hesaplaşmaya hazırlanıyordu. Fakat bu amacına ulaşabilmesi için, BHÇB hükümetini devirmesi gerekiyordu, çünkü bu hükümet BKP'nin gelişmesine nispeten daha elverişli koşullar yaratıyor ve aldığı tedbirlerle büyük sermayenin yolunu kesiyordu. Bulgaristan'daki gericilerin öğretmenleri ve ilham kaynağı, İtalyan faşistleriydi.

Gerçekten, büyük burjuvazinin esas korkusu ve asıl çekindiği BHÇB hükümeti değildi: BHÇB iktidarda kaldığı sürece, geri dönüşsüz bir süreç içinde komünist hareketin güç kazanacağından ve komünizmin tüm Bulgaristan'a yayılacağından ve BHÇB ile BKP'nin eylem birliği kurarak, kapitalizmin kökünü kazımalarından duyulan korku, Bulgaristan büyük burjuvazisini meşru hükümet aleyhinde sinsice komplolar hazırlamaya ve faşist eylemleri ülke çapında tırmandırmaya sevketti.

1920-1923 dönemini G. Dimitrof şöyle değerlendirmiştir :

«Aleksandır Stamboliski, gerçek bir demokrat cumhuriyetçiydi. Halkın ulusal haklarını elde etmesini isteyen

korkusuz bir savaşçıydı. O, içte ve dışta ulusun çıkarlarına aykırı düşen, Çarlığın ve vurguncu kapitalistlerin politikasını değiştirerek, halkın çıkarları ve yurdumuzun parlak geleceği için ilk ciddi girişimi yapmıştır...» (22)

24 Mayıs 1921'deki olaylar faşist darbenin ilk belirtileriydi. Sofya'da yapılan bir öğrenci gösterisine bomba atıldı. Bunu komünistlerin yaptığını bahane ederek bir grup faşist, «Kirili Metodi» sokağındaki BKP kulübüne yollandı. Faşistler kulübün camlarını kırdılsa da, BKP üyeleri bunları püskürttü. Faşistler daha sonra Halkevine yollandılar, burada kimsenin bulunmamasından yararlanarak binayı tutuşturdular, bununla komünist harekete ağır maddi zararlar verdiler.

1922 yılı başlarında «Ulusal Birlik» adlı faşist gruplaşması meydana geldi. Bunların ordu birliğinin, Makedonya şoven milliyetçileriyle ve sarayla bağlantıları vardı. Kapitalistler Çiftçi Birliği hükümetine karşı geniş bir ağitasyona başladılar, kamuoyunu hükümet darbesine «hazırlıyorlardı»! Uzun boylu tartışmalar ve pazarlıklardan sonra, Birleşik Halk İlerici Partisi, Demokrat ve Radikal Partileri, sözümona Anayasal Blokla birleştiler, bunlar siyasal darbeyi hazırlamakla yükümlüydüler.

Öte yandan BKP'nin gücü hem nicelik, hem de nitelik bakımından artıyordu. BKP saflarına durmaksızın yeni güçler katılıyordu. 1922 yılında Parti'nin üyelerinin sayısı 38 bini bulmuş, Genel İşçi Sendikaları Birliği (üye sayısı: 30 bin), Komünist Gençler Birliği (20 bin üye), Osvoboğenje kooperatifi (70 bin işçi ve köylüyü birleştiriyordu), komünist grupların, göçmenlerin kitlesel örgütlerinin, sakatların, savaş tutsaklarının vb. örgütleri partinin yönlendi-

(22) Le rôle et la portée des fronts uniques, Sofia-Presse 1977, s. 29
Kemalist İhtilal ve Bulgaristan, s. 90
Dimitrov : Stamboliski, 1948, s. 5

riciliğindeydi. Bunların hepsi, güçlü, disiplinli, birleşik bir devrimci ordu oluşturunuyordu. Ayrıca köy ve kasabalarda yüzbinlerce örgütsüz emekçi BKP'nin etkisi altında bulunuyordu.

BKP toplumun her kesiminde ne olup bittiğini izliyor, haber alıyordu. Hazırlanan faşist darbeyi erkenden teşhis ederek, buna karşı önlemler ve kararlar aldı. Bu arada kendi bünyesinde «gizli bir askeri örgüt» kurmaya da başladı.

1922 Nisan'ında toplanan BKP'nin Parti Konseyi, durumu değerlendirerek şu kararı almıştır:

«Burjuvazinin her türlü darbe girişimi, hükümete karşı yönelmiş olsa bile, aynı zamanda Partimizi de doğrudan doğruya tehdit edecektir. İktidarın yeniden büyük burjuva partilerine geçmesi, devrimci hareket açısından büyük bir tehlike olacaktır. İşte bu yüzden, Partimiz ile BHÇB arasında siyasal uzlaşma mümkün olmasa da, kendi öz varlığını ve devrimci hareketi savunan Partimiz, burjuvaziden gelecek her türlü darbe girişimine karşı silah elde savaşıacaktır...» (23)

BKP'nin Çiftçi Birliği hükümetine destek olması, faşist komplocuların amaçlarına erişmelerini engellemede belirleyici bir rol oynadı. 1922 yılında Çiftçi Birliği, çiftçi ve köylü kitleler lehine bazı kanunları Meclisten BKP'nin desteğiyle geçirmeyi başardı. Ancak Çiftçi Birliği'nin sınıfsal yapısı ve dünya görüşü, onun ancak reformlarla yetinmesine, kapitalizmi «aşındıracak» yasal önlemler almakla birlikte kapitalizmin kökenlerine darbe indirememesine neden oluyordu. Dahası, sürekli olarak güç ve varlığını koruyan büyük burjuvaziden çekiniyor, burjuva partilerinin baskısı ve kendi içindeki sağ unsurlar yüzünden, programını bile yarım uygulamak ve tüm 1921-1923 yılları

rı boyunca görüldüğü gibi, çıkardığı bazı kanunları ve yapmaya kalkıştığı bazı reformları bile geri almak zorunda kalıyordu.

Stamboliski, işçi sınıfı ve onun öncü örgütü BKP'yle büyük burjuvazinin faşizan saldırılarına karşı eylem birliğine girmenin yaşamsal zorunluğunu kavrayamıyor, bu konuda orta katman insanlarına özgü siyasal bir miyopluk içinde bocalayıp duruyordu. Çiftçi Birliği hükümetinin işçi sınıfına ve komünistlere karşı tavrı son derece kaypak ve ikircimliydi. Bazen onları destekler gibi görünüyordu, bazen de sıkı tehditler yağdırıyordu. Çoğunlukla, komünist hareketten ve işçi sınıfından duydukları korku ağır bastığı için emekçi yığınlardan tecrit oluyor ve bu marazi korku yüzünden, büyük burjuvazinin siyasal güçleriyle ittifaka doğru kayıyordu. Nitekim, 1922 yılında burjuva partilerinin sürekli baskı ve şantajları nedeniyle, komünistlerin ağırlıkta ve yönetimde oldukları 25 Belediye Meclisi hükümetçe lağvedildi, onların yerlerine Çiftçi Birliği yandaşlarından oluşan geçici komiteler atandı. Komünistlerin denetimindeki sendikalarda da BHÇB ile komünistler (yani özünde köylü ve küçük-burjuva katmanlar ile işçi sınıfı), arasındaki kopukluk böylece keskinleşirken, gerici güçleri birliklerini koruyor ve komplolarını oluşturuyorlardı. Birçok faşist örgütlenme (Çiftçi Birliği ile komünistlerin aralarının açılmaya başladığı) 1922 yılında ortaya çıktı ve hızla güç kazanmaya başladı. Öyle olaylar meydana geliyordu ki, herkes burjuvazinin Çiftçi Birliği hükümetine karşı darbeyi gerçekleştirmesini, hiç de sürpriz sayılmayacak bir olay olarak «beklemeye» başlamıştı!

Bu süreç boyunca, her yeni olayda, her yeni eylemde güçbirliği ve komünistler ile Çiftçi Birliği'nin ortak cephesi sorunu bir kez daha gündeme geliyor, zorunluğunu bir kez daha duyuruyordu. Büyük sermayecilere ve tırmanan faşizme karşı başarılı savaş yürütebilmek için ülke-

de bütün demokratik güçlerin birleşmesi gerekiyordu. BKP 1922 Haziran'ında toplanan 4. Kongresi'nde, sermayenin saldırısına karşı TEK CEPHE kurulmasını kabul etti. Bu, aynı zamanda BKP'nin Lenincilik yolunda gelişmesinin ileriye doğru atılmış yeni bir adımıydı. Halkın geniş katmanlarını birleştirmeye temel olacak ivedi talepler saptandı. BKP işçi sınıfının örgütlü bölümünün artık birleştirilmiş olduğunu, tek cepheye katılacak başka siyasal parti olmadığını, şimdi öncelikle gelen görevin işçileri ve Genel İşçi Sendikalar Birliği dışında kalan sendika birliklerini beraber savaş uğrunda komünizm bayrağı altına toplamak olduğunu belirtiyordu. BKP o dönemde henüz tam anlamıyla Leninci anlayışa sahip bir parti değildi. Bu nedenle, Parti, tek cephenin sadece kitleler arasında kurulabileceğini sanarak yanlış hesaplar yapıyordu. Bulgaristan Komünist Partisi'nin, küçük-burjuvazinin büyük bir bölümünü, orta burjuvazinin bir bölümünü ve geçici bir süre için de işçilerin bir bölümünü bünyesinde toplamış bulunan Sosyal Demokrat Parti'yle ve sendikaların yöneticileriyle, geniş halk kitlelerinin ivedi çıkarlarını temel alan, kabul edilebilir bir demokratik program üzerinde anlaşmaya varmak için görüşmelere girişmemesi bu yanlış değerlendirmelerden kaynaklanmaktaydı.

Oysa, Bulgaristan'ın toplumsal yapısı ve özel koşulları, tek cepheye yalnızca işçilerin değil, diğer kent ve köy emekçi tabakalarının da katılmasını gerektiriyordu. BKP 4. Kongresi, kapitalist saldırıyı, «bütün sömürülen, ezilen ve lokmasını çıkaramama korkusu içinde olanların vazgeçilmez çıkarlarını koruma uğrunda beraber savaşmaları» suretiyle önlemek gerektiğini belirtti. Fakat BKP, BHÇB'yle «eylem birliği» sorununu ele almadı ve köylüleri onun etkisi altından çıkarıp kendi bayrağı altına çekme uğrunda bütün gücüyle savaşacağını bildirdi.

1922 yılı ilkbaharında burjuva partileri, Sovyetler Rus-

yas'ında bozguna uğratıldıktan sonra İtilaf devletlerinin baskısıyla Bulgaristan'a yerleştirilen General Vrangel'in Beyazorducu askeri karargâhıyla görüşmelere başladılar. BHÇB hükümetini düşürmek için genel bir çıkış hazırlanıyordu.

BKP, kapitalistlerin Beyazorducu generallerle hazırladığı komployu zamanında açığa vurdu ve halkı, gericiliğe karşı direnmeye çağırdı. Bütün ülkeyi büyük protesto mitingleri ve gösterileri sardı. Kentlerde ve köylerde emekçiler savaşa ve faşizmin yolunu kesmeye hazır olduklarını bildiriyorlardı. Kitleler, hükümetten ülke için Vrangel'in Beyazordusunu silahtan arındırmasını ve suikastçıları cezalandırmasını ısrarla istiyorlardı. BHÇB başına gelecek olan tehlikeyi sezdi, Beyazorduculara ve Anayasal Blok'a karşı tedbir aldı. BKP'nin yardımıyla ilk hükümet darbesi önlendi (24).

BKP Meclis grubu, Vrangelci kılıçartıklarının komposuna karşı Mecliste bir gensoru önergesi verdiler. BKP yöneticilerinden Vasil Kolarof 8 Haziran 1922'de parlamentoda bir konuşma yaparak Vrangelcilerin Anayasal Blok'la birlikte hazırladıkları hükümet darbesinin planlarını belgeleriyle açıkladı. BHÇB'nin Harbiye Bakanı Tomov, «Bu ordu silahsızlandırılmıştır, bunlar silahsız insanlardır. Bulgaristan'da hiç bir yabancı ordu yoktur» dediği halde, BKP, Anayasal Blok ile Vrangelcilerin seferberlik planları hazırladıklarını ve tam örgütlü bir ordunun hükümeti devirmeye hazır bulunduğunu açıklıyordu. Bu arada İlerici Liberal Partisine hitaben, BKP «Siz Bulgaristan'ın namusunun korunmasını istiyorsunuz, ama, bir beyazorducu Rus generaline iyice bir tekme veya şamar vurulmasına karşısınız» diyor ve «Bulgar hükümeti (BHÇB) ise, sizin

(24) A short history... s. 88

B.K.P. tarihi s. 103-104

de onayınızla işçilere ve komünistlere şamar vurabiliyor!» sözleriyle de BHÇB'nin sağcı partilerle ittifak halinde olduğunu gösteriyordu. BKP Bulgaristan halkının sistemli olarak hükümet tarafından yanıltıldığını, Bulgaristan'ın bahtsız bir grup politik göçmene değil, kendi yurtlarından kovulmuş, bozguna uğratılmış karşı-devrimci eşkiyaya sığınma hakkı verildiğini, Vrangelci eşkiyanın her Bulgar kentine bir askeri komutan atadığını, Vrangelcilerin kendi ordularında askeri mahkemeler kurup, bunların verdiği ölüm cezalarını infaz ettiğini, Bulgaristan'ın ulusal egemenlik haklarının çiğnendiğini, Vrangel'le görüşmeler yapanların Anayasal Blok temsilcisi Prof. Sokolov ve Bulgar Genelkurmayından Albay Alatirsev olduğunu, katledilecek kişilerin listelerinin hazırlandığını, Vrangel eşkiyaları ile BHÇB'nden Kosta İliev'in de pazarlıklar yaptığını, darbe tehlikesinin henüz atlatılmadığının, darbenin 9 Nisan 1922 günü için hazırlandığını, Vasil Kolarof'un ağzından Mecliste açıkladı. (25).

BKP tehlikenin geçmediğini görüyordu ve halk kitlelerini seferber halde tutuyordu. Komünistlerin ordusu, gericiliğe yalnız siyasal değil, silahlı direnme de göstermeye hazırlanıyordu. Parti kulüpleri geceli gündüzlü korunuyor, BKP üyeleri ve komsomollar baştan ayağa silahlanıyor, kışlalarda gizli hücreler kuruluyor, düşman cephesinde istihbarat yapılıyordu.

BKP düşman saflarını dağıtmak için Vrangel ordusu arasında da geniş bir propaganda faaliyeti yürüttü. «Vatana dönme komiteleri» kuruldu: Bunlar, Vrangelci subay ve erlere Sovyetler Rusyası hükümetinin çıkardığı genel aften yararlanarak yurtlarına dönmeleri gerektiğini anlatıyorlardı. Komutanlığın aldığı sıkı önlemlere karşılık, Vrangel'in ordusu bozuluyordu. Artık Bulgaristan'ın Sov-

yetler Rusyası'na karşı üs olarak kullanılmasında görev yapacak bir durumda değildi. Askerlerden pek çoğu ve bazı subaylar yurtlarına geri döndüler.

BKP faşistlerin tezgahladığı hükümet darbesi tehlikesi karşısında, Çiftçi Birliği hükümetine karşı tavrını değiştirdi. BHÇB'nin zayıf ve ikircimli yanlarını eleştirmekle birlikte, BKP yavaş yavaş Çiftçi Birliğine yakınlaşıyor, hükümetin gericiliğe karşı aldığı önlemleri destekliyordu. Vrangeli komplot döneminde, ayrı ayrı da olsa, her iki parti de aynı ortak düşmana karşı savaş yürütmüştü. Pratik yaşamda nesnel olarak bu, işçi ve köylülerin tek cephesi haline geldi. Eylemlerde, ortak cephe «resmen ve fiilen» kurulmadığı halde, iki partinin paralel eylemlerini gözlemek mümkündü.

1922 yılında (Nisan ayında) BKP Parti Konseyi'nin almış olduğu karar da, BKP ile BHÇB arasında teknik işbirliği yapılmasına iliskindi. Yukarıda da belirtildiği gibi, faşist darbeyi önlemek için BKP, hükümete işçi müfrezelerini silahlandırmasını, faşizm tehlikesine karşı birlikte askeri ve teknik önlemler almalarını önerdi: BHÇB yöneticileri, Bulgaristan proletaryasının eline silah vermeye korkuyorlardı!

1922 güzünde karşı-devrim, Çiftçi Birliği hükümetini hedef alan yeni bir saldırıya girişti. Anayasal Blok yöneticileri, Bulgaristan'ın eski başkenti Veliko Tırnovo'da büyük çapta bir politik eyleme dönüşeceğini umdukları bir toplantı düzenlemeyi kararlaştırdılar. Buna karşılık BHÇB kendini savunmak için tedbirler aldı ve burjuva partilerinin eylem koydukları gün (17 Eylül) aynı kentte pancar üreticileri kongresini toplayarak karşı saldırıya geçti. Bu büyük politik meydan savaşında BKP tarafsız kalmadı. Karşı-devrim manevralarını sürekli izledi ve bütün ülkede bölgesel toplantılar ve konferanslar düzenledi. Veliko Tırnovo'da hükümetin düzenlediği büyük mitingin yapıldı-

ğı ve faşist provokatörlerin ezildiği gün, kentin ve bölgenin komünistleri ülkenin karşı-devrimci güçlerine karşı BHÇB'yi fiilen desteklediler. Böylece faşizmin ve karşı-devrimin gövde gösterisi başarısızlıkla sonuçlandı (26).

1913 ve 1918 ulusal felaketlerinin sorumlularının yargılanması hakkında, geniş halk yığınlarının baskısıyla, Çiftçi Birliği hükümeti 19 Kasım 1922 tarihinde bir referandum yapılmasını kararlaştırdı. BKP bu referanduma BHÇB'yle ortak bir bülten hazırlayarak katıldı. Çiftçi Birliği ve Komünist Partisi tarafından «beyaz oy» vermeye çağrılan emekçiler, ezici bir çoğunlukla halkın felaketinden sorumlu olanların cezalandırılması yolunda oy kullandılar.

BKP siyasal yaşamında ilk kez olarak devrimci uzlaşma taktiği kullandı ve başka bir Partiyle siyasal ittifaka girdi. Bu tavır, BKP'nin Lenincilik yolunda gelişmesinin yeni bir belirtisiydi. Karşı-devrim karşısında kazanılan bu zafer, komünistlerin ve tarımcıların ortak eyleminin bir sonucu oldu. Referandumda, 750 bin beyaz oya karşı, savaş suçlularının yargılanmamasını isteyen burjuva muhalefet partilerinin seçmenlerinin «siyah oy»ları 200 bini geçmedi. (27)

Moskova'da 1922 yılı sonlarında Komintern'in 4. Kongresi yapıldı. Kongre, kapitalizme karşı savaşta komünist partilerinin taktiğini tesbit etti, «işçi» ve «işçi-köylü hükümeti» belgelerini benimsedi. Başında Partinin sekreteri bulunan BKP delegasyonu, sorunların incelenmesine aktif olarak katıldı. O sırada Vasil Kolarof'un Komintern Genel Sekreteri görevine seçilmiş bulunması, BKP'nin ve Kolarof'un Komintern'deki olumlu rolünün bir ifadesiydi.

Parti Konseyi, 1923 yılının Ocak ayında «işçi-köylü

(26) Dünyada ilk anti-faşist ayaklanma, s. 21

(27) A short history... s. 89-90 : B.K.P. tarihi, s. 105-106

hükümeti» önerisini kabul etti; bu hükümetin demokratik programını hazırladı; bu program, halkın geniş katmanları tarafından kabul edilebilecek somut talepleri içeriyordu. BKP kitleleri bu taleplerin gerçekleştirilmeleri yolunda savaşa çağırdı. BKP proletarya diktatörlüğünden ve bunu kurma yolunda savaşımdan vazgeçmiyordu, fakat Bulgaristan'daki özel şartlar içinde bu amaca ulaşma yollarını arıyordu. Kitlelerin bilinç düzeyini ve sınıflar arasındaki güç dengesini gözönünde bulundurarak Parti, devrimci demokratik yönetim yanlısı olduğunu ilan etti; bu devrimci demokratik yönetim proletarya diktatörlüğüne geçmek için bir basamak olacaktı. BHÇB'yle işbirliği ve koalisyon yoluyla işçi-köylü hükümeti kurulabileceği olanağını gözden kaçırmaması BKP'nin bir eksikliği idi. BKP, Çiftçi Birliği üyelerini yöneticilerini terk ederek komünist partisinin bayrağı altında birleşmeye çağırdı. Bu hatalı tutum, faşizme karşı kent ve köy emekçi katmanlarının geniş bir cephe içinde birleşmesine engel olan nedenlerden biriydi... (28).

Ancak 1922 yılı sonu ve 1923 başlarında, burjuvazinin bastırmasından çekinmekte olan, öte yandan anti-faşist savaşımın bir geniş cephenin kurulmasını gerektirdiğini hiç kavramamış bulunan Çiftçi Birliği'yle komünistler arasındaki ayrılıklar daha da arttı. Çiftçi Birliğinin sağ kanadının zorlamasıyla, Stamboliski hükümeti, komünistlere karşı sert önlemler almaya başladı. Çiftçi Birliği'nin resmi yayın organı olan bir gazetede, BHÇB'nin önde gelen liderlerinden Rayko Daskalof, «Anayasal Blok'a karşı savaş sona ermek üzere, şimdi sıra komünistlere geliyor» diyordu. Bizzat Stamboliski, komünistlerden zaman zaman istediği ve almış olduğu destekleri de unutarak «bizim kimseye diyet borcumuz yok» diyerek, komünistleri sür-

güne göndermekten, Sovyetler Rusyası'na yollamaktan, mallarını müsadere etmekten söz ediyordu. 1923 seçimlerine doğru bu tavır daha da netleşti. Tam seçimlerin arifesinde Stamboliski, parlamentoya komünistleri ülkenin sıtmadan insanların öldüğü bölgelerine sürgün etmeye yönelik bir yasa tasarısı sundu. Böylece burjuva partilerine şirin görünmeyi ve bir yandan onların seçmen kitlesinden oy alırken, bir yandan da ne kadar anti-komünist olduğunu kanıtlayarak üzerinde dolaşan tehlike bulutlarını savuşturmayı umuyordu. Stamboliski, komünistleri küçük bir azınlık olarak görüyor ve «benim onların oylarına ve desteğine ihtiyacım yok, çoğunluğu teşkil eden sağcı partilerin seçmenlerinin oylarını almaya ihtiyacım var; komünistlerle işbirliği de yapmam, ben faşizmin hakkından tek başına gelmesini de bilirim» diye düşünüyordu. Hatta Stamboliski, seçimler arifesinde komünistlerin desteğine hiç de ihtiyacı olmadığını, oylarını kendilerine saklamaları yolunda sözler bile sarfetti. Bununla da yetinmeyen BHÇB'nin sağcı yöneticileri, seçim kampanyası sırasında, komünistlerin mitinglerine kanlı saldırılar düzenlediler. BKP 1923 Nisanı'nda yayınladığı bildiride, «Çiftçi Birliği hükümetinin kendisine yönelttiği terörist baskıları» sergiledi, mahkûm etti ve «böyle bir politikanın hükümet ile halk kitleleri arasında derin uçurumları açtığını, bunun sonuçlarının çok tehlikeli olabileceğini» bildirdi (29).

1922 yılı sonunda ve 1923 yılı başlarında Komünist Partisi-Çiftçi Birliği ilişkileri çok fazla gerginleşip bozulurken; 17 Eylül 1922'de Tirnovo'da gericiliğin yenilmesi, hele referandumun parlak bir zaferle sona ermesinden sonra, BHÇB yöneticileri hükümet darbesi tehlikesinin sona erdiğini, burjuva gericiliğinin büsbütün yenildiğini he-

(29) Oya Baydar : Faşizm Türkiye'de tırmanırken tarihin dersleri ve sosyal Demokrasinin yanılgıları, Politika gazetesi. 29-30 Mart 1978

sab ederek, yalnız kentlerde değil, köylerde de gittikçe taraftar kazanan BKP'yle hesaplaşma gerektiğini karar-laştırdı. BHÇB vuruşunu komünist militanlarına çevirdi ve onlara sürekli baskı yaptılar.

Öte yandan BKP de somut duruma tam anlamıyla uygun doğru bir tavır ortaya koyamadı. BKP bütün 1922 yılı süresince faşizme karşı savaş ve BHÇB'yle yakınlaş-ma siyaseti gütmüştü. Bu siyaset doğru idi ve bunun so-nucu olarak da, gerici-faşist hükümet darbesi yelteniş-leri suya düşürüldü. Fakat bu doğru siyaset 1923 yılı baş-larında bozuldu. Parti, kışkırtmalara kapıldı ve BHÇB'yi burjuvazinin has partileriyle aynı kefeye koymaya; komü-nistleri, faşist blokuna karşı olduğu gibi, Çiftçi Hüküme-tine karşı da savaşa çağırmaya başladı. Böylelikle BKP güçlerini yanlış yola yöneltiyor, emekçilerin uyanıklığını ve onların büyük sermayeye karşı direncini zayıflatıyordu.

Gerici güçler, taktiğini değiştirdi. Onlar, cambaz gibi ipte oynamaya başladılar, hükümetle uzlaştıklarını göste-riyorlardı, aynı zamanda da hızla hükümeti devirme ha-zırlığı devam ediyor, elverişli zaman bekliyorlardı.

5. 9 Haziran 1923 Faşist Darbesi

Demokratik Birlik : Büyük ve orta burjuvazinin gerici partisi. Bu parti sonraları faşizmin başta gelen savun-u-cusu olmuştur. (1923-1934)

Ulusal Kurtuluş Partisi : BHÇB iktidara geldikten son-ra kurulmuş gerici bir parti olup, 1923 sonrası faşizminin savunucularından olmuştur.

Narodnik Partisi : 1894'de Stoilov tarafından karşı-devrimci bir burjuva partisi olarak kuruldu.

Sosyal Demokrat Parti : 1903 yılında kurulmuş olan bu parti, küçük-burjuvazinin büyük bir bölümünü, orta burjuvazinin bir bölümünü ve geçici bir süre için de işçilerin bir bölümünü bünyesinde toplamıştı. 1948'e kadar faaliyet gösterdi.

Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği : 1899'da kurulmuştu. 1919-1923 yılları arasında iktidarda kaldı. Tarım kesimindeki tüm sınıf ve katmanları içeriyordu. Ancak daha sonra bünyesinde önemli değişiklikler oldu. İkinci Dünya Savaşında Vatan Cephesi içinde yer aldı. 1947 kongresinde yoksul ve orta köylülerin siyasal örgütü haline geldi.

Radikal Parti : 1903 yılında sosyal demokratların sol kanadı tarafından kurulmuştu. 1945'den, kendini feshettiği 1949'a kadar Vatan Cephesinde kaldı.

Zanaatkârlar Partisi : Genellikle küçük esnaf ve zanaatkârların örgütlendiği partiydi.

Bulgaristan Komünist Partisi : Eski adı Bulgaristan Sosyal-Demokrat İşçi Partisi (Dar sosyalistler-Sol sosyalistler) idi. 1919 yılında BKP adını aldı. 1891'de kuruluşundan itibaren izlediği politikayla halk arasında büyük saygınlık kazanmıştı. 1919'da benimsediği devrimci programla tüm emekçi sınıf ve katmanlar arasında hızla taraftar kazandı. Bulgaristan İşçi sınıfının öncü siyasal örgütüydü.

Demokrat Parti : 1896'da küçük-burjuva partisi olarak kuruldu, sonra sanayi ve ticaret burjuvazisinin partisi haline geldi. Birkaç hükümete katıldı.

4. Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği'nin Trajedisi

Çiftçi Birliği hükümeti faşistlerle uğraşmayı bir yana bırakarak, Mecliste komünist milletvekili sayısını en aza

indirmek için yeni bir seçim kanunu kabul ederek, çoğunluk sistemini seçimlerde uygulattı. Sonuçta ülkede demokrasinin koruyucusu olan en güçlü ve en etkili iki parti arasında tehlikeli bir gerginlik doğdu. BHÇB'nin içindeki durum da endişe vericiydi. Partinin sağ ve sol kanatları birbirine giriyordu.

1923 Nisan ayında yapılan Meclis seçimlerinde Çiftçi Hükümeti, büyük oy çoğunluğuyla iktidarda kalmayı başardı. Bu arada BKP de 203 bin oy alarak gücünü artırdığını gösterdi.

Örgütsüz kitle desteğine güvenmiş ve örgütlü işçi sınıfının gücünden her zaman korkmuş olan Çiftçi Birliği için, 1923 seçim sonuçları yanılgılarını pekiştiren sonuçlar verdi. Komünistlere karşı düşmanlık tavrı biraz daha pekişti. Özellikle Partinin sağ kanadı, «şu can sıkıcı komünistlerden» kurtulmanın sırası geldiğine inanıyordu. Bulgar Halk Çiftçi Birliği'nin trajedisi başlamakta gecikmedi. Karşı-devrime karşı kazanılan zaferin sarhoşluğuna kapılan ve seçimlerde elde ettikleri başarıdan gözleri kamaşan BHÇB yöneticileri, «tek başına köylü iktidarı» kurma öylemlerinin etkisiyle, burjuva muhalefetini tasfiye ettiklerini sandılar ve -onlara göre- ortada kalan tek rakibi, BKP'yi hedef aldılar. BHÇB hükümeti burjuva basınının çevirdiği çölemlerin etkisi altında kalarak, BKP karşısında yeni bir taktik benimsedi; sistemli bir zulüm uyguladı, partinin halk toplantıları dağıtıldı, BKP militanları tutuklandı, cinayetler işlendi. BKP yöneticilerinden Gavril Guevof'un bir BHÇB sorumlusuna «gerektiği zaman size yardım etmemizi önlemek için, elinizden geleni ardınıza koymuyorsunuz» demesi basit bir raslantı değildi. Karşı-devrim tarafından BHÇB-BKP arasına ekilen nifak tohumları filiz verdi. Çarlığa ve büyük sermayeye karşı ortak mücadelede büyük fedakarlıklar pahasına uzun ve yorucu çabalarla kurulan dostluk ilişkileri birçok yerde çözülme-

ye yüz tuttu. Uygulamada, BKP, dikkatini, ülkedeki devrimci hareketin baş düşmanı olan faşist büyük burjuvazi ve Çarlıktan başka yöne çevirdi.

Nisan 1923 seçimlerinden BHÇB'nin büyük bir başarıyla çıkması, kazanılan seçim zaferi, Stamboliski ve arkadaşlarını sarhoş, uyurgezere çevirmişti.

Ondan sonra, Çiftçi Birliği hükümeti, komünistlerin sağdan gelebilecek darbe uyarılarını dikkate almadı. Çünkü Çiftçi Birliği'nde üst kademelere zengin toprak ağalarının gelmesi, yoksul köylülerin bu partiden ayrılmalara ve programını kendilerine daha yakın buldukları BKP'ye kaymalarına yol açıyordu. Stamboliski, partisinin yapısının değiştiğini ve tabandaki kaymaları gördüğü halde, içinde bulunulan koşulların tabi olduğu nesnel yasaları yadsıyordu: Sınıfsal tabanından kaynaklanan bir çözümsüzlük ve dar görüşlü bir politikayla baş düşman olarak, sağcı güçleri ve onların siyasal örgütlerini ve bu örgütlerin birleştikleri Anayasal Blok'u değil, BKP'yi ilan etmişti.

Nisan 1923 seçimlerinin sonuçları ve artık BHÇB'nin seçimlerle ya da parlamento oyunları ile düşürülmesinin mümkün olmayacağını anlaşılmaması, Çar Boris'i de tedirgin etmişti. Tahtından ve tacından olma korkusu içindeki Çar, ordu içindeki sağcı güçleri harekete geçirdi, kendisine bağlı adamlarıyla ve Anayasal Blok ile «Subaylar Birliği» isimli faşist askeri örgütü bütünleştirdi. (30).

Çar'ın, BHÇB hükümetini devirmek için harcadığı çabaları, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi Askeri Kurulu önünde Çarlık generallerinden General İvan

(30) Ayşe Bilge Dicleli : Faşizme Karşı Birleşik Cephe, Olgular-Örnekler-Dersler, Bulgaristan'da Birleşik Cephe, Politika gazetesi, 18 Ağustos 1977

Vilkov, 1954 yılında yapılan yargılama sırasında şöyle anlatıyordu:

«Dokuz Haziran darbesinden iki ay kadar önce, Çar, Albay Draganov aracılığıyla beni çağıttı. Hayvanat bahçesinde bir odada buluştuk. Bu odaya beni bahçenin müdürü götürdü. Odada Çar bekliyordu. Hemen sordu: 'Ordu ne durumda?' Verdiğim yanıtta, subay kadrosunda egemen ruh halinin Stamboliski hükümetine karşı istenmeyen bir davranışa dönüşebileceğini söyledim. Çar itiraz etti ve 'elimizden gelen çabayı göstererek böyle bir davranış önlemeliyiz' dedi... Ama kendisine, bütün çabalarımıza karşın, subayları durduramayacağımızı söyleyerek ne yapmamız gerektiğini sorunca, Çar birden ellerini kaldırdı ve yüzünde öyle bir anlam belirdi ki, ben bunu artık kendisinin de başkaca çıkış yolu görmediği ve subayların böyle bir çıkışına yani Stamboliski'yi düşürme hareketine karşı olmadığı anlamında saydım.

«Ertesi gün, Subaylar Birliği Merkez Yönetim Kurulu'nda, Çar'la görüşmemiz üzerinde bilgi verdim. Kurulda, Çar'ın bir hükümet devirme hareketine karşı koymayacağı sonucuna vardık. Devirme gününü de belirledik: Sekiz Haziranı dokuza bağlayan cuma gecesi...» (31)

Sanık Vilkov'un ifadesinden de anlaşılacağı üzere, 1923-1925 darbe ve katliam olaylarının kökeni, kamuoyuna geniş ölçüde yansımamış olan başka bir olaya, başta General Vilkov, Lazarov, Naçev, Damyan Velçev'ler olmak üzere 1919'da gizli Subaylar Birliği'nin kurulması olayında bulunmaktadır.

Halk mahkemesi önünde emekli General Dimitir Porkov şunları anlatmıştır:

«Breznik'te Beşinci Süvari Alayı'nda subaydım. 1919

(31) Nikolay Hristozov : Tsankov'un Kanlı Faşizmi, Bilim ve sosyalizm Yayınları No : 16, Ankara 1975, s. 12-13

yılı sonlarında bir gün, alay komutan yardımcısı Albay Hatov bizi evine kahve içmeye çağırdı. Ama bize kahve yerine Subaylar Birliği'nin kuruluşu üzerinde bilgi verdi ve tüzüğünü okudu. Bu tüzük, orduda disiplinin sağlamaştırılmasını, subayların maddi durumlarının iyileştirilmesini, subaylar için özel sanatoryumlar kurulmasını ve Neuilly antlaşması gereğince beklenen tensikattan subayların zarar görmeleri tehlikesinin önüne geçilmesini öngörüyordu...

«Mahkeme Başkanı sordu:

«Subaylar Birliği'nin gerçek hedefleri bu kadar mıydı?

«Sanık Porkov:

«Daha sonra anladım ki, kuruluşunda bu birliğin başlıca görevi komünistlere ve Çiftçilere (Bulgar Halk Çiftçi Birliği üyelerine- karşı savaşımdı...)» (32)

3. 1923 Yılında Bulgaristan'daki Siyasi Partiler

BHÇB ile BKP arasındaki uyuşmazlıktan yararlanan faşist güçler, 1923'ün 8 Haziranını 9 Hazirana bağlayan gecede, uzun zamandanberi hazırladıkları hükümet darbesini yaptılar. Hükümet darbesine Subaylar Birliği, ordu-daki gerici subaylar ve Makedonya şoven milliyetçileri katıldılar. Bütün gerici burjuva partileri ve Çarlık-Saray çevresi darbecilerden yana idi. Yalnız birkaç saat içinde hemen hemen hiç direnç görmeksizin Sofya'daki devlet daireleri zaptedildi ve başkent halkı yeni güne yeni bir hükümetle girdi : Profesör Aleksandır Çankov hükümeti... Başkent'in darbecilerin eline geçmesi, gericiliğin tüm ülke çapında başarı kazandığının belirtisi değildi.

(32) Tsankov'un Kanlı Faşizmi, s. 14

9 Haziran faşist hükümet darbesi Bulgaristan halkı arasında en geniş katmanların nefretini kazandı. Emekçiler birden isyana kalkıştılar, bu ayaklanmalara 100 binden fazla işçi ve köylü katıldı. Birçok yerlerde komünistler ile Çiftçi Birliği taraftarları arasında eylem birliği kuruldu. Ayaklanma özellikle Tırnovo, Şumen, Plovdiv, Karlovo, Kazanlık, Pazarcık, Lom, Şiviştof, İhtiman, Nikopol, Orahovo, Bela Slatina, Varna gibi ilçelerde kitlesel boyutlara ulaşmıştı. İsyancılar Şumen'i kuşattılar. Radomir, Troyan ve Botevgrad kasabalarını zaptettiler.

BKP Pleven parti örgütü, ilçe üyelerini silahlı savaşa çağırırdı. Asan Halaçef'in başkanlığı altında devrimci komite kuruldu, Çiftçi Birliğiyle beraber hareket etme ve köy parti örgütleriyle bağlantı kurma kararları alındı. Ayaklanma 11 Haziran'da patlak verdi. Faşistlerle çetin çarpışmalar başladı. Birkaç bin köylü, kasabayı kuşattı. Bu anda Todor Lukanof tarafından imzalanmış bir telgraf alındı. Komünistlerin «tarafsız kalmaları» buyuruluyordu. Savaş durduruldu.

9 Haziran darbesi, Stamboliski başkent dışında bulunduğu bir sırada yapılmıştı. Aleksandır Stamboliski, Pazarcık İlçesi köylülerinin başında darbeye karşı ayaklanmış insanlara önderlik ediyordu. Pazarcık ilçesi köylüleri faşistlerce bozguna uğratıldı ve BHÇB önderi yakalanarak canavarca öldürüldü. Birkaç günlük mevzii çarpışmalardan sonra halkın direnci püskürtüldü. Ayaklanma tüm ülke çapında bastırıldı.

9 Haziran'dan sonra ilk günlerde faşist yönetim, henüz zayıf ve mecalsizdi. Kitlesel silahlı ayaklanma, emekçilerin gerici burjuvaziye destek vermeyeceğini gösteriyordu. Demokratik güçlerin zafere ulaşmasının Bulgaristan'da işçi-köylü hükümeti kurulmasının nesnel koşulları da vardı. Bunlara rağmen gericilik baskın çıktı.

İşçiler ile köylüler arasında eylem ve cephe birliğinin sağlanamamış olması faşist darbenin başarıya ulaşmasının başlıca nedenlerinden biriydi. Bulgaristan'da faşizmin kitleler arasında etkisi ve desteği yoktu. Halkın büyük bir çoğunluğu BHÇB'nin ve BKP'nin ardından yürüyordu. Fakat hükümet darbesi günlerinde bu iki parti birbirlerine kesilmişti. Bazı küçük-burjuva partileri (radikaller ve sosyal demokratlar) tarafından da desteklenmiş olan gerici- liğin birleşik kuvvetlerine karşı emekçilerin geniş cephe- si bütün gücüyle karşı koyamadı.

9 Haziran hükümet darbesine Çiftçi Birliği hüküme- tinin hataları da yardım etti. BHÇB büyük sermayeye kar- şı ikircimli bir şekilde savaş veriyordu; O monarşiyi orta- dan kaldırmadı, orduyu ve devlet cihazını gerici öğelerden temizlemedi, aydınlarla karşı yanlış tavır takındı. Kazan- dığı bazı başarılardan başı dönen Stamboliski, BHÇB'nin uzun süreli bir egemenlik ve iktidar sağladığını ve bu ik- tidarın yıkılmayacağını hesabediyordu. İşte bu hesap onun uyanıklığını zayıflattı. Yine BHÇB yöneticileri, BKP'yle ey- lem birliğine her zaman taraftar değillerdi. 1922 yılı son- larından itibaren, BKP'ye karşı amansız bir baskı uygu- lamaya başladılar. BKP'nin kanlı faşist darbeye iki ay ka- la Stamboliski'ye yaptığı ve «burjuvazinin askeri darbesi kapıdadır. Ortak savaşım vermek için, birleşik bir cephe kurmak için hâlâ vakit vardır» şeklindeki uyarıya, Stam- boliski, parlamento kürsüsünden «Komünistlere ihtiyacı- mız yoktur. Onlardan tek isteğimiz işlerimizi karıştıрма- malarıdır. Gölge etmesinler, başka bir şey istemiyoruz. Sırtımıza kene gibi yapışarak kendilerine egemenlik ve ik- tidar sağlamak istiyorlarsa bu boşunadır» tarzında bir kar- şılık verdi. BHÇB'nin «köylülerin işçiler olmaksızın ve hat- ta işçilere karşı tek başına iktidarı» teorisi, tarihin sına- vına dayanamadı! Yöneticilerinin pek çoğu ve bu arada, büyük burjuvaziye güvence verebilmek için komünistler

üzerinde baskı uygulamaktan asla çekinmemiş olan, oy gücünü ve parlamento çoğunluğunu her şey sanan ve «tek yol oy» ilkesini benimsemiş bulunan, kendi dışındaki solu küçümseyerek, ona ihtiyacı olmadığını defalarca defalarca tekrarlayan Stamboliski, Çiftçi Birliği yöneticileri ve bakanları, faşist caniler tarafından hunharca katledildiler.

«Korku dağları bekler» ama, «korkunun ecele faydası yoktur». Çiftçi Birliği kazandığı seçim zaferleriyle zamansız bir zafer sarhoşluğuna kapılarak, «dağları beklemekten vazgeçmiş» ve komünistlerle uğraşmaya başlamıştı. Komünistlerden duydukları marazi korkularıyla, büyük burjuvaziye verdikleri güvenceler onları faşist katillerin affına «mazhar» edememişti! BHÇB'nin yanılırları, ülkede faşizmin ve gericiliğin egemenliğine yol açmış ve bu arada faşist darbeye komünistlerin katliamına başlanırken, Çiftçi Birliği ve Stamboliski bu katliamın dışında bırakılmamıştı.

Belki de Stamboliski «darbe olsa bile, bana niçin dokunsunlar; ben büyük burjuvaziye, komünizme onlar kadar karşı olduğum hususunda güvence verdim ya» diye düşünmüş olabilir. Ne var ki, faşistler ve onların iplerini çeken emperyalizm, Çarlık ve büyük burjuvazi, Stamboliski ve Çiftçi Birliği yöneticilerini «kendilerine güvence vermiş olmaları ve anti-komünist oldukları ispat etmiş bulunmaları» nedenleriyle bağışlamamışlar, Çiftçi Birliği'nin kent ve köylerdeki tüm yönetmenleri tutuklanmış, büyük bir kısmı öldürülmüş, Parti kapatılmış ve yayınları durdurulup malı mülkü mühürlendiği gibi, her türlü politik faaliyeti yasaklanarak, «Çiftçi Birliği tehlikesi yok edilmiştir!»

Hükümet darbesinin başarıya ulaşmasında BKP'nin de ciddi hatası vardı. BKP Merkez Komitesi, 9 Haziran'da büyük bir siyasal hataya düştü. Böyle önemli bir ta-

rihşel uğrakta, Parti yönetiminde devrim üzerine dar sosyalistçe, dogmatik görüşler üstün geliyordu ve Merkez Komitesi, gelişmekte olan olaylara karışmama yolunda talihşiz bir karar aldı. BKP Merkez Komitesi, BKP'nin kasaba ve köy burjuvazisi arasındaki savaşa katılmayacağını, bağımsız bir tavır alacağını ve işi, iç savaşa kadar vardırırırlarsa, o zamanki duruma göre tavır tespit edeceğini bildirdi. Parti yönetimi, işçi sınıfını kesin eyleme ve silah başına çağıracağı yerde, tarafsız tutumıyla nesnel olarak darbecilerin başarısını kolaylaştırdı. Bu tutumunun nedeni, o sıralarda burjuvazinin iki kanadı arasında, yani köy ile kent burjuvazisi arasında mücadele yürütüldüğü yargısına, bu yanlış yargıya varılmış olmasıydı. Bu yanlışlığın en ağır sonucu, anti-faşist güçlerin faşist diktatörlüğü daha başlangıcında ezmek için elverişli fırsatı kaçırmalarıydı. 9 Haziran olayları üzerine BKP'nin aldığı «olaylara karışmama» kararı, 1922 Nisanında Parti Konseyi'nin aldığı karara ters düşüyordu. Bununla birlikte, komünistlerin ezici çoğunluğu ve yerel parti yöneticileri Parti Merkez yönetiminin kararına ve sorunu bu şekilde ele alınışına katılmadılar. BKP'nin bilinçli militanları, hükümet darbesinin özellikle emekçi halkı ve Parti'nin varlığını hedef aldığını hissediyordu. Bu nedenle BKP'nin ve BHÇB'nin yerel yöneticileri ülkenin birçok bölgesinde darbeyi tezgâhlayanların hükümetine, Profesör Aleksandır Çankov hükümetine karşı silahlı ayaklanma başlatmayı kararlaştırdılar. Bu, kitlelerin faşist saldırıya elde silah karşı çıkma arzularının ifadesi olan «kendiliğinden bir anti-faşist ayaklanma» idi. Ne var ki, örgütlü ve tepeden tırnağa silahlı faşist eşkiyanın karşısına, iki partinin dağınık ve yeterince donatılmamış güçleri çıktı. Böylece 9 Haziran, kapitalizme ve faşizme karşı ortak mücadelelerinde ülkenin en büyük iki siyasal partisi BKP ve BHÇB için acı bir ders oldu.

9 Haziran olayları sırasında BKP'nin benimsediği tarafsızlık taktiği üzerinde, Parti yönetiminde önemli tartışmalar yapıldı. Bu taktik, yalnız birçok Parti örgütünce eleştirilmekle kalmadı. Komintern Yürütme Komitesi bir telgraf göndererek, «içinde bulunulan durumun Stamboliski'yle ortak ve kararlı bir eylem koymayı zorunlu kıldığını, yoksa mevcut hükümetin güçleneceğini ve sırası gelince komünistleri ezeceğini» bildirdi. Komintern Yürütme Komitesi, Rusya'da general Kornilov'un 1917 Ağustosunda geçici Kerenski hükümetini devirmek amacıyla St. Petersburg'a saldırdığı sırada Bolşevik Partisi'nin takındığı tavrı hatırlattı. Lenin ve Bolşevik Partisi, Kerenski hükümetinin Bolşevik Partisi karşısındaki tavrını gözönünde tutarak, Rusya'da devrimin kaderini birinci plana aldılar. Bolşevikler, «aman bize ne, Kornilov'un devirmek istediği Kerenski'yi biz niçin koruyup savunalım» demediler. Kornilov'un zaferi halinde, Kerenski'nin devrilmesiyle olayların bitmeyeceğini, sıranın kendilerine geleceğini biliyorlardı. Bolşevikler, Kornilov'un bozguna uğramasında önemli rol oynadılar ve karşı-devrimin ezilmesini hızlandırarak, 7 Kasım 1917'ye ulaştılar. Komintern, 9 Haziran 1923 olaylarının Rusya'nın 1917 Ağustosuna benzediğini ve bu nedenle karşı-devrim ve faşizm güçlerine karşı BKP ile BHÇB'nin birleşik eylemde bulunmaları için gerçek bir olanak vardı. Ne var ki, BKP o zaman henüz Leninci tipte bir parti değildi. Devrimde ittifakın ne olduğu üzerine duru bir anlayışı yoktu. BKP benimsediği «tarafsızlık» tutumuyla arzu etmediği halde, uygulamada faşizmin zaferini kolaylaştırdı ve kendisi de dövüşmeden politik bozguna uğramış oldu. Bu tutum, kendisinin, işçi sınıfının ve diğer emekçi kitlelerinin devrimci güçlerini felce uğrattı.

9 Haziran faşist darbesinden sonra, Bulgaristan'daki ilerici partileri geçmişin bir muhasebesini yapmaya ve hatalarını saptamaya başladılar. Komintern'in uyarıları ve

Vasil Kolarof'u bu konuda görevlendirmesinden sonra, BKP, faşizme karşı tek bir cephenin oluşması için çalışmalarına başladı. 1923 yılının Ağustos ayında ilerici diğer partilere işbirliği önerileri yapıldı. Dimitrof o günlerde şunları yazıyordu:

«Gerçekte emekçi halk, tek bir siyasal parti etrafında örgütlenmiş ve birleşmiş değil. Büyük bir kısmı komünist partisinin safları içinde ve onun önderliğini izliyor, diğer önemli bir bölümü Çiftçi Birliği'ne bağlı, bir üçüncüsü Sosyal Demokrat Parti'nin, bir dördüncüsü Radikal Parti'nin çoğunluğunu oluşturuyor.

«Bu partiler, birbirlerinden, özellikle de komünist partisinden program ve amaçlarında, isteklerinde, karşılıklı mücadelenin temelinde yatan genel kavramlarda ve siyasal taktiklerde ayrılıyorlar. Emekçi halkın partileri arasındaki ayrılıklar, kesin amaçlar, bu amaçlara ulaşma yolları ve araçlarıyla ilgilidir. Halbuki, bütün bu partiler ile büyük sermaye partileri arasında, proletarya ve küçük burjuvazi ile büyük burjuvazi arasında, sömürülen ile sömüren, köle ile efendi arasında aşılmaz bir uçurum bulunmaktadır.

«İşte emekçi halkın partilerinin -bu kitlelerin çıkarlarına bağlı kaldıkları sürece- zorunlu olarak gerici burjuva partilerine karşı olmalarının ve ortak çalışma ve ortak mücadelede aralarında bağlar kurmaya çalışmalarının nedeni budur.

«Mücadelede, kendi programının hiçbir önemli amacını bir kenara bırakmaksızın, bir parti olarak bağımsızlığından fedakarlıkta bulunmaksızın, Sosyal Demokrat, Çiftçi Birliği ve Radikal Partilere, program ve amaçlarını terketmeleri istenmeyerek, bir birleşik cephe oluşturulması önerilmektedir. Komünist Partisi bu öneriyi yaparken, bunun sermaye saldırısını püskürtmek, çalışan insanları tehditlerden korumak ve ülkeyi büyük burjuvazi-

nin soktuğu karanlık yoldan çıkarmak için izlenecek en emin yolun bu olduğundan emindir...»

Emekçi halkın örgütlendiğı partilerin birleşik cepheye katılmaları olgusu, birbirlerini eleştirme ya da güncel sorunlar üzerine görüşlerini özgürce açıklama haklarını ellerinden almamalıydı, ama buna karşılık hiçbir biçimde birbirleriyle de savaşım halinde olmamalıydılar. Savaşım ortak düşmana karşı verilmeliydi. İşçiler, köylüler, zenaatçılar, küçük tüccarlar, odacılar ve memurlar, doktorlar, avukatlar, mühendisler, profesörler, emekli subaylar ve hatta generaller bu savaşıma katılmalıydılar. BKP Komintern'in yönlendiriciliğı altında bir «işçi-köylü hükümeti» kurulması için faşist diktatörlüğe karşı «kent ve kırlardaki emekçi kitlelerin birleşik cephesi» ile karşı koymaya karar verdi. BKP Merkez Komitesi'nin 5-7 Ağustos 1923 tarihli oturumlarını Komintern adına Vasil Kolarof da izleyerek, BKP'nin 9 Haziran öncesi ve 9 Haziran olayları sırasındaki taktiğinin düzeltilmesi ve günün koşullarına uydurulması sağlandı: Birleşik Cephe, karşı-devrimci (monarko-faşist) burjuvazisinin diktatörlüğüne karşı, mücadelenin somut bir anlatımı olarak formüle edildi. Bu çağrıya Bulgaristan Halk Çiftçi Birliğı'nin sol kanadı hemen olumlu cevap verdi. BHÇB sol kanat Lideri Petkof: «Bizim için faşist iktidarın devrilmesi mücadelesinde komünist partisiyle elele ve yanyana yürümekten başka çıkar yol yoktur. İktidarı tek başımıza koruyamayacağımıza ve onu ancak işçiler ve komünist partisiyle koruyabileceğimize inanıyoruz» dedi.

9 Haziran faşist darbesinden sonra BHÇB yönetiminde önemli değişiklikler olmuştu: Sağcı üye ve yöneticilerin çoğunluğu genellikle de varlıklı çiftçiler BHÇB'den ayrılarak, gerici partiler koalisyonuna katılan burjuva partilerine katıldılar. Bulgar Halk Çiftçi Birliğı önderlerinden Dimitir Grunçarov, faşizme karşı savaşım için BKP'yle or-

tak bir çizgi, iki parti arasında bir birleşik cephe çizgisi-
nin kurulmasını önerdi. Bu tutum, BHÇB/ üyelerinin ezici
çoğunluğunca desteklendi. Bu karar, işçilerin ve köylü-
lerin bağlaşmasını ve bir birleşik cephenin kurulmasını
sağladı. BKP örgütleri, BHÇB yandaşlarına yerel örgütler
kurmada yardım ettiler; ortak çalışma, komünistlerle
BHÇB yandaşlarının birleşmesine önemli katkılarda bu-
lundu.

1923 Ağustosunda ortalarında BKP, Sosyal Demokrat Par-
tiye de bir öneri verdi. SDP bunu dikkatle inceliyormuş
izlenimini yaratarak karşılık vermekte gecikti. Eylül 1923
başında BKP, SDP'ye birleşik cephe kurulmasına ilişkin
bir programı içeren yeni bir yazılı öneride bulundu. Prog-
ram, faşist diktatörlüğün düşürülmesi ve bir işçi-köylü hü-
kümetinin kurulması için gerekli eylem birliğinin yanı sıra,
diğer güncel sorunlar üzerinde de ortak savaşımlı öngö-
rüyordu. Bu program yalnız bu iki partinin güçlerini bir-
leştirmesi için değil, aynı zamanda kentlerdeki ve köy-
lerdeki emekçi halkın faşist diktatörlüğe karşı savaşımlı
için de sağlam bir temeldi. Emekçi halkın en acil gerek-
sinimlerini karşılıyordu. Ama 9 Haziran darbesinde etkin
bir rol oynayan ve Çsankof hükümetinde bir tek bakan-
ları bulunan SDP'nin yöneticileri bu programı da reddet-
tiler. SDP'liler burjuvaziye ve monarko-faşist rejime sadı-
k ve bağımlı olduklarını açığa vurdular. Sosyal demok-
ratlar, BKP'nin birleşik cephe önerilerini bir «komünist
manevrası» olarak yorumladı ve reddettiler. BKP'nin öne-
rilerinin bu gerekçeyle reddi sosyal-demokrat sahtekarlar-
nın maskelerini de indirmiş oldu.

BKP birleşik cephe önerisini, Zenaatçılar Partisi'ne
ve Radikal Partiye götürdü: Bunlar da red cevabı ver-
diler.

Birleşik Cephe önerisi, yalnızca siyasal partiler çer-
çevesinde kalmayıp, yığın örgütleri, öteki gruplar ve kat-

manlar arasında da yankılandı. Birleşik Cephenin kurulmasını amaçlayan «somut çalışmalar» başladı. Birleşik Cephe'nin eylem programında gerici burjuvazinin silahtan arındırılması, işçi ve köylülerin silahlandırılması, ulusal bir ordunun kurulması, yoksul ve topraksız köylüler yararına bir toprak reformu yapılması, orta köylülerin durumunun düzeltilmesi, sanayi üretiminin ve ticaretin denetlenmesi, emekçilerin iş ve yaşam koşullarının düzeltilmesi için koruyucu tedbirlerin alınması, Çarlık kurumunun tasfiye edilmesi maddeleri gibi maddeler vardı. Böylece işçi-köylü hükümeti kurulduktan sonra, Çarlık hanedanına (monarşiye), faşizme ve kapitalizme kesin, politik-ekonomik ve askeri darbe indirilmiş olacaktı.

Cephe önerileri ve eylem programı, tüm emekçi halkın çıkarlarıyla uyum halindeydi. Birleşik cephe düşüncesi, emekçi halk arasında hızla yayıldı. BKP ve BHÇB yayın organları, halka cephenin görevlerini anlatarak, üyelerinden cephenin pekiştirilmesini istediler.

Burjuvazi ve faşist Çsankof hükümeti, Birleşik Cephe girişimlerine karşı şiddetli bir kampanya açmıştı: Birleşik Cephe'nin bir «komünist tuzağı» olduğu yalanını yaydıkları gibi, BKP ve BHÇB militanlarına karşı baskı ve zulüm arttırıldı, kitle halinde tutuklamalar yapıldı.

Kentlerde ve köylerde BKP ve BHÇB üyelerinden oluşan Birleşik Cephe komiteleri kurulmaya başlandı. Ayrıca Bölge komiteleri ve bir de «Merkez Komitesi» oluşturuldu. Ne var ki, birleşik cephe içinde yer alan bazı unsurlar ve örgütler, eski sekte anlayışlarını terk etmemişlerdi. Güçlüklerin kaynağı, birleşik cephe komitelerinin her yerde kurulmaması ve birleşik cephe programının geniş halk yığınları arasında yeterince tanıtılmamış olmasından kaynaklanıyordu. 9 Haziran 1923 darbesinin niteliği ve Çsankof hükümetinin gerici özü halka yeteri kadar anlatılmış da değildi. BHÇB tarafından da bazı güçlükler or-

taya çıkarıldı. Birçok yerel örgütün kilit noktalarını ellerinde tutan kulakların (büyük toprak sahiplerinin) parti içindeki görevlerinden uzaklaştırılmaları için hemen hemen hiçbir şey yapılmamıştı. Bunlar BKP ile BHÇB'nin ortak hareketine engel oldular. Esasen faşist hükümet bir ayaklanmanın hazırlandığını haber alarak, ayaklanma hazırlığını bozmak ve suya düşürmek amacıyla Birleşik Cephenin ayaklanma eylemine geçmesinden önce harekete geçti: 12 Eylül 1923'den itibaren komünistleri kitle halinde tutuklamaya, parti kulüplerini kapatmaya, parti ve sendika yayınlarını yasaklamaya başladı. Hükümet, BKP Merkez Komitesi'nin tümünü tutuklayıp Parti'yi başsız bırakmak istemişse de, MK'dan tek üyeyi tutuklayabilmişti. Hükümetin bu girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine, ayaklanma hazırlıkları hızlandırıldı: Birleşik Cephe komiteleri 1923 Eylülü ortalarında «günde 24 saat» çalışmaya başlamışlardı.

Vasil Kolarof'un ve Georgi Dimitrof'un önerileri ile 22-23 Eylül gecesi tüm Bulgaristan'da anti-faşist bir ayaklanma başlatılması kabul edildi. Ayaklanma kararı üzerine bütün ülkede binlerce işçi ve köylü, faşist diktatörlüğe karşı silahlı savaşa başladılar. Ayaklanmanın ilk hedefi Çsankof hükümetinin devrilmesi ve işçi-köylü hükümetini kurmaktır. Ayaklanma kararında BKP'nin BHÇB ile ortak davranacağı ve ayaklanmanın yönetimi için BHÇB ve BKP temsilcilerinden oluşan genel devrimci ve askeri komitelerin atanması da kabul edilmişti. Ayaklanmaya karşı hükümet sokağa çıkma yasağı koydu. Ayrıca «geniş sosyalistler» denilen sağ-sosyalistler de ayrılıkçı ve yıkıcı eylemleriyle faşist hükümete yardımcı oldu.

Ayaklanma ordu tarafından bastırıldı. İşçi-köylü komitelerinin bütün ülke çapında kurulamamış olması, deneyim eksikliği, büyük kentlerde ve özellikle başkentte hareketin geride kalması, ayaklanmanın bastırılmasında

ve başarısız kalmasında etkili oldu. Eylül ayaklanması, tarihte, komünistler tarafından örgütlenen ilk anti-faşist ayaklanma oldu. Ayaklanmanın amacına ulaşamamasının nedenleri arasında BKP ve BHÇB mensupları arasında eylem birliği ve tek cephe kurmak için ülkenin her yerinde savaşım yürütülmemiş olması, BKP'nin orduya yönelik çalışmalarının yetersizliğinden dolayı ordunun etkin birliklerinin kazanılmamasından ötürü ayaklanmayı bastırma savaşında ordunun kullanılması, aydınların en geniş katmanların ayaklanmaya katılmamış bulunmaları da sayılmaktadır. Ayaklanmanın başarısız kalmasından sonra, ayaklanmayı BKP'nin bir macerası, ülke emekçi kitlelerinin desteğini kazanamamış bir ayaklanma olarak nitelleyenler de olmuştur. Oysa, «dünyada faşizme karşı ilk örgütlü ayaklanma» olan bu ayaklanma Leninci ilkelere uygundur: Lenin, «Başarıya ulaşmak için ayaklanma bir komploya ve partilere değil, fakat öncü sınıfa dayanmalıdır. Bu birinci ilkedir. Ayaklanma halkın devrimci atılımına dayanmalıdır. Bu ikinci ilkedir. Ayaklanma, yükselen devrim sürecinde halkın öncü saflarındaki etkinliğin en yoğun olduğu, şüpheli, kararsız, güçsüz arkadaşların safalarında ve düşmanların bağrındaki duraksamaların en fazla olduğu dönemde yer almalıdır. Bu üçüncü ilkedir...» demiştir. Eylül ayaklanmasından yalnızca BKP değil, dünya komünist partileri de değerli dersler almışlardır. Daha sonraki dönemde uluslararası komünist hareketinin bir sıra sorunları, BKP'nin Eylül ayaklanması deneyiminin ışığında tartışılıp değerlendirilmiştir. Ayaklanma, BKP'nin Marksçılık-Leninciliğin düşünce, taktik ve örgüt silahlarıyla donanmasına büyük katkıda bulunmuş, Parti, sosyalizmin ajitasyon ve propagandasıyla birlikte proletaryanın sınıf bilincini yükseltmek ve kitleleri devlet yönetimini ele alma savaşında örgütlendirip yönetmek gibi sorumlu ve güçlü görevlerle yüklü bir güç olarak meydana çıkmıştır.

Bu ayaklanma aynı zamanda işçi-köylü ittifakını güçlendirmiş ve BKP'yi devrimci anlaşmalar, gizli ve açık (legal-illegal) mücadelenin Uyarlanması üzerine Leninci teorinin nasıl somuta indirgeneceğini göstermiştir.

Dimitrof, 1948 yılında BKP'nin 5. Kongresinde, «Eylül ayaklanması, halk kitleleri ile faşist burjuvazi arasında öyle kanlı bir uçurum açmıştır ki, bunu hiçbir şey dolduramaz...» demiş ve 1933 Leipzig duruşmasında. «Bu yiğit ayaklanmadan gurur duyuyorum, sadece şuna üzülüyoruz, ben ve Partim o dönemde daha henüz gerçek bolşevikler olmamıştık. Bu nedenledir ki, başında proletaryanın bulunduğu bu tarihi halk ayaklanmasını başarıyla örgütlemeyi ve gerçekleştirmeyi başaramadık...» sözleriyle ayaklanmanın başarısız kalış nedenlerini göstermiştir.

Eylül 1923 ayaklanması, sonraki yıllarda faşizme karşı Halk Cephesi, Vatan Cephesi, Faşizme karşı Tek Cephe uygulamalarında daima gözönünde tutulan bir eylem olmuştur. 1923 Ayaklanması ve BKP ile BHÇB'nin arasındaki anlaşma, Bulgaristan'ın toplumsal kurtuluşunu gerçekleştiren 9 Eylül 1944 ayaklanmasının bir «provası» niteliğindedir.

Eylül ayaklanması, kapitalizme ve faşizme karşı mücadelede işçi sınıfı ile diğer emekçi sınıf ve katmanların «güçbirliği» yapmalarının önemini vurgulamış ve tüm anti-faşist sınıf ve katmanların bu savaşa kazanılmalarının ne kadar gerekli olduğunu da ortaya koymuştur. Aynı zamanda BHÇB'nin küçük-burjuva ideolojisiyle donatılmış yapısındaki tereddüt ve yalpalamaların, BHÇB'nin safalarının büyük kapitalistlerden arındırılmamasının faşizme karşı savaşıma darbe indirdiği de tarihsel bir ders olarak gözlenmiştir.

Çağımızın temel özü, Rusya'daki Büyük Ekimbr Sosyalist Devrimi'yle başlayan kapitalizmden sosyalizme geçiştir.

Sosyalizm yüksek derecelere ulaşırken, emperyalizm yıkıma doğru gitmektedir. Emperyalizm, sömürge düzeninin çözülüp dağılması sonucu geniş ölçüde zayıflamış bulunmaktadır. Sömürgeciliğin boyunduruğundan kurtulan ülkeler egemenliklerini korumakta, ekonomik bağımsızlıkları ve uluslararası barış için savaşılmaktadırlar. Sosyalist sistemin varlığı, sosyalist ülkelerin eşitlik ve karşılıklı dayanışma ilkesine bağlı yardımları, sosyalist ülkelerin barış için ve saldırganlığa karşı yürüttükleri savaşım, bu ülkelerin ulusal özgürlüklerine ve toplumsal ilerleme yeteneklerine dayanak olmaktadır.

Sosyalist sistemin, toplumun gelişmesinde kesin ve vazgeçilemez bir etken durumuna gelmiş olması çağımızın temel niteliğidir. Sosyalizm, 1917-1945 yılları arasında tek bir ülkede iktidarda iken, bugün bir dünya sistemi haline gelmiştir. Dünya sosyalist sisteminin gelişmesinde yeni bir dönem başlamış bulunmaktadır. 1920'lerde Sovyetler Birliği «tecrit çemberi», «ambargo» ve «kuşatma» içinde iken, 1970'lerde geniş ölçüde sosyalist bir toplumun kuruluşunu başarıyla sürdürdüğü gibi, sosyalist bloka bağlı öbür ülkeler de sosyalizmin temellerini başarıyla atmışlar, bunlardan bir bölümü ise gelişmiş sosyalist toplumun kuruluş dönemine girmiş bulunmaktadır.

Emperyalistler, özgürlüklerine yeni kavuşmuş ülkelerde ulusal egemenliği yıpratmaya ve onu içinden baltalamaya, ulusların kendi yazgılarını belirleme hakkı ilkesini çarpıtmaya, sahte bir «dayanışma» sloganı altında sömürge egemenliğinin yeni biçimlerini kabul ettirmeye, kendi kukla iktidarlarını başa geçirmeye ve burjuvazinin

bir kesimine rüşvet dağıtmaya çabalarlar. Onlar, henüz yeterince güçlü olmayan genç devletleri ortadan kaldırmak için saldırgan askeri blokları ve karşılıklı askeri saldırganlık antlaşmalarını geniş ölçüde kullanırlar. Emperyalistlerin başlıca işbirlikçileri yerel sömürücü sınıfların en gerici kesimidir. Sömürgecilik boyunduruğunu parçalamış ülkelerde ortaya çıkan ulusal yeniden doğuşun karşılaştığı acil görevler, bu ülkelerin tek bir ulusal demokratik cephede birleşmiş bütün yurtsever güçleri, emperyalizme, onun yerli işbirlikçilerine feodalizmin kalıntılarına karşı kararlı bir savaşım veremedikleri sürece etkin bir biçimde yerine getirilemez.

İşçi sınıfının, köylülerin, aydınların ve öteki küçük ve orta burjuvazinin tekel egemenliğinin ortadan kaldırılmasında can alıcı çıkarları vardır. Bu bakımdan, bu güçlerin birleşmeleri, biraraya gelmeleri için elverişli koşullar ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu birliğe, ancak ulusal bağımsızlığın, demokrasinin korunması ve yaygınlaştırılması, ekonominin kilit dallarının ulusallaştırılması ve yönetimlerinin demokratikleştirilmesi, halkın gereksinimlerini karşılayabilmek için tüm ekonominin barışçı amaçlarla kullanılması, köklü toprak reformlarının uygulanması, emekçi halkın yaşam düzeyinin iyileştirilmesi, tekellere karşı köylülerin ve kent küçük ve orta burjuvazisinin çıkarlarının korunması için verilecek bir savaşım temelinde ulaşılabilecektir.

Demokrasi için savaşım, sosyalizm için savaşımın bir parçası haline gelmiştir. Bu savaşımda komünistler ve sosyalistler, emekçi halkla olan bağlarını sürekli olarak güçlendirmekte, emekçi halkın siyasal bilincini geliştirmekte, sosyalist devrimin görevlerini kavramalarına ve bu görevleri yerine getirmenin zorunluğunu anlamalarına yardım etmektedirler. Bu özellik, Marksçı-Leninci partileri, reformistlerden tamamen ayrı bir yere koyar. Reformistler,

reformları kapitalist sistem çerçevesi içinde, nihai bir amaç sayarlar ve sosyalist devrimin zorunluğunu inkâr ederler. Marksçı-Leninci ise, kapitalist ülkeler halklarının, günlük yaşam savaşimleri ışığında, sosyalizmin kendileri için tek gerçek çıkar yol olduğunu anlayacaklarına yürekten inanmaktadırlar.

Kapitalist ülkeler halklarının kendi görevlerini başarmak için verdikleri savaşında, toplumsal devrimin temel itici gücünü temsil eden işçi sınıfıyla emekçi köylü kitlelerinin bağlaşması kesin belirleyici rol oynayacaktır.

Yönetici sınıfların, sağcı-sosyal demokrat liderlerin ve gerici sendika liderlerinin, ulusal ve uluslararası alanda sürüp gitmesinden medet umdukları işçi sınıfının saflarındaki bölünme, işçi sınıfının hedeflerine ulaşmasında başlıca engel olarak ortada durmaktadır.

Bu arada, bazı sağ-sosyal demokrat liderler açıktan açığa, emperyalist görüşlerden, kapitalist sistemin savunulmasından ve işçi sınıfının bölünmesinden yanadırlar. Bunlar, komünizme olan düşmanlıklarından ve sosyalizmin dünya üzerindeki etkisinden adamakıllı korktuklarından gerici ve tutucu güçlere teslim olmuşlardır. Bazı ülkelerde sağcı liderler, Marksçılığı, sınıf savaşımını ve geleneksel sosyalist sloganları açıkça yadsıyan programları sosyal demokrat partilere kabul ettirmede başarı göstermişlerdir. Onlar böylece, bir kez daha burjuvaziye hizmet etmiş olmaktadır. Sağcı liderlerin bu politikasına karşı, söz konusu sosyal demokrat partilerdeki muhalefet ağırlığını ortaya koymuştur. Sosyal Demokrat Partilerde özellikle işçi olan güçlü çoğunluk, barışın ve toplumsal ilerlemenin dostudurlar.

Komünistler, sosyal demokratların ideolojik tutumlarını ve sağ oportünist eylemlerini eleştirmeye devam etmekle birlikte, sosyal demokrat yığınlar sosyalizmin utkusu için kapitalizme karşı yoğun bir sınıf savaşımı içinde

yer almaları gerektiğini kabul ettirebilmek için çalışmalarını aralıksız olarak sürdürmektedirler. Komünistler, kendileriyle sosyal demokratlar arasında mevcut ideolojik ayrımların, işçi sınıfı hareketine ve özellikle sıcak savaş tehlikesine karşı ortak savaşıma ilişkin ağırlık kazanan sorunlar üzerinde görüş alışverişinde bulunmaya engel olmadığına kesinlikle inanmaktadırlar. Komünistler emekçi halklara katılan sosyal demokratları emekçilerin «sınıf kardeşleri» saymaktadırlar. İşçi sınıfının hayati yararları, komünist ve sosyal demokrat partilerin, silahlanmanın durdurulması, askeri üslerin kapatılması, ulusal kurtuluş hareketlerinin zafer kazanmaları, ulusal egemenliğin korunması, demokrasinin geliştirilmesi ve faşizmin tehdiklerine son verilmesi, emekçi halkın yaşam düzeyinin yükseltilmesi, vb. konularda ulusal ve uluslararası alanda ve tam bir eylem birliği içinde hareket etmelerini gerektirmektedir.

Zaten milyonlarca sosyal demokrat ve bazı sosyal demokrat partiler, bu sorunların şu ya da bu biçimde çözülmesinden yanadırlar. Saflarındaki bölünmeyi önleyen, bütün bağlaşıklarıyla bir eylem birliğine ulaşan birçok kapitalist ülkeler işçi sınıfının bu ülkeler yönetici çevrelerinin politikalarına ağır vuruşlar indirebildiklerini belirtmek gerekir: Onlar böylece yeni bir dünya savaşı hazırlığını önlemiş, tekelci sermayenin saldırılarını püskürtmüş ve günlük hayati ve demokratik istemleri karşılamış bulunmaktadırlar.

İşçi sınıfı hareketinin başlangıç dönemlerinde ortaya çıkan anti-komünizm, kapitalist sınıfın proletaryaya ve Marksçı ideolojiye karşı giriştiği savaşımında onun başlıca «ideolojik silahı» olmuştur. Sınıf savaşımının giderek yoğunlaşması ve özellikle dünya sosyalist sisteminin oluşmasıyla birlikte anti-komünizm daha da arsızlaşmış ve daha da hilekârlaşmıştır. Burjuva ideolojisinin temelden

cöküşünün ve onun derin ideolojik bunalımlarının bir göstergesi olan anti-komünizm Marksçı öğretiyi inanılmaz ölçüde tahrif ederek ve sosyalist toplumsal sisteme karşı kaba iftiralar yağdırarak komünist politikayı ve onun gerçeklerini sanki yanlış bir yol izliyormuş gibi göstermeye çalışmakta ve demokratik barışçı güçler ve örgütler içinde «vatan haini» avına çıkmış bulunmaktadır. Emekçi halkın çıkarlarını etkin bir biçimde savunmak, barışı sağlamak ve işçi sınıfının sosyalist ideallerini gerçekleştirmek için, burjuvazinin, yığınları sosyalizmin mevzilerinden söküp atmak için zehirli bir silah olarak kullandığı anti-komünizme karşı amansız bir savaşım verilmelidir.

İşçi sınıfı, demokratik ve devrimci güçler, halklar, emperyalizmin insanlığa dayanılmaz acılar getiren caniyane eylemlerini sona erdirebilmek için birleşmeli ve birlikte hareket etmelidirler. Saldırganlara engel olmak ve insanlığı emperyalizmden kurtarmak işçi sınıfının ve barış, demokrasi, ulusal bağımsızlık ve sosyalizm uğrunda savaşan bütün anti-emperyalist güçlerin görevidir.

Faşist tehdide karşı ve faşist ayaklanmaları püskürtmek için kararlı bir savaşıma atılmanın zorunluğu kendisini duyurmaktadır. Bütün anti-faşist güçlerin eylem birliğinin iyice pekiştirilmesi, her ülkenin komünist ve işçi partilerinden ve bütün ilerici demokratik hareketlerden sağlanan uluslararası desteğin güçlendirilmesi gerekmektedir. Faşizme karşı savaşım, demokratik özgürlükler için emperyalizme karşı savaşımla bütünleşmektedir.

1970'lerde temel niteliği değişmemiş olan emperyalizmin konumu, güçler dengesindeki değişikliklerin sonunda zayıflamış bulunmaktadır. Bu olgu, artık emperyalizmin ne sosyalizmin tarihsel kazanımlarını ortadan kaldıracabilecek, ne de ilerici güçlerin, halkların özgürlük ve bağımsızlık atılımlarını durdurabilecek güçte olduğunu göstermektedir.

1920'lerde emperyalizmin konumu, bugünkü gibi zayıf değildi ve sosyalizm ancak bir tek ülkede toplumsal sistem haline gelebilmişti. 1920'lerdeki durum, faşizmin dünya ölçüsünde tırmandırılması ve bir dünya sistemine dönüşme çabalarını yansıtmaktadır. Örneğin: Bulgaristan'daki 1920-1923 döneminin sonunda faşistlerin galip gelmesi sadece, Bulgaristan'daki güçler dengesiyle açıklanabilecek bir olgu değildir: Bulgaristan işçi sınıfının deneyimsizliği, faşizmin gereğince tahlil edilememiş olması, geniş köylü kitlelerinin temsilcisi sayılabilecek BKP ile birlikte anti-faşist bir cephe kuramaması, Bulgaristan işçi sınıfının nicelik ve nitelik olarak nispeten zayıf oluşunun ve köylü-işçi bağlaşıklığının sağlanamamasının yanısıra; dış etkenler olarak, 1920'lerde Avrupayı saran ve Balkanlara da sarkan faşizmin kara bulutları karşısında BHÇB hükümetinin dayanamayarak yıkılması, Sovyetler Rusya'sının Bulgaristan'daki ilerici-devrimci harekete bugünkü ölçülerle destek olabilecek durumda bulunamaması, Çsankof hükümetinin faşist Mussolini ve emperyalist Baldwin (İngiltere) hükümetlerince desteklenmesi de dikkati çekmektedir. Oysa, 1970'lerde Türkiye'de faşizmin bir ölçüde geriletebilmesi mümkün olabilmişse, bunda CHP'nin emekten yana bir doğrultuya girmesi, Türkiye işçi sınıfının gücünün giderek çoğalması, sosyalist bilinçlenmenin Türkiye'yi sarması, vb. etkenlerin yanısıra emperyalizmin, bir dünya sistemi haline dönüşen sosyalizm karşısında gerileyip zayıflaması, sosyalist blok -Avrupa ve dünya işçi sınıfı hareketi- ulusal bağımsızlık savaşlarının emperyalizmi gerilemeye zorlaması, SSCB ile ABD arasındaki ilişkilerin yumuşaması, soğuk-savaş döneminin giderek kapanması, Avrupa kapitalizminin güçlenerek ABD'nin kapitalist dünya liderliğine meydan okuyacak duruma gelmesi ve Türkiye'yle güçlü bağları bulunan Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerindeki iktidarların, Avrupa kıtasında-

ki nispeten geri kapitalist ölkelerde (İspanya, Portekiz ve Yunanistan) burjuva demokratik şekillere dönüşten yana tercih kullanması gibi önemli dış etkenler de vardır.

Türkiye’de özellikle 27 Mayıs hareketinden sonra, dışa bağımlı da olsa planlı ve hızlı bir ekonomik gelişme sonucunda sanayi ve ticaret burjuvazisi gelişmiştir. Cumhuriyetin başından beri Türkiye’ye egemen olan sınıflar blokunda parçalanmalar başladığı gibi, Türkiye işçi sınıfının nicelik ve nitelik olarak büyüdüğü gözlemlenmektedir. Türkiye’deki dışa bağımlı geri kapitalizmin kendisi büyürken, sermaye birikiminde artış, sanayileşmede hızlanma olurken, kapitalizmin mezar kazıcısı işçi sınıfı hareketi de düzene yönelik bir toplumsal muhalefetin öncülüğü aşamasına yükselmiştir.

1961’de kurulan Türkiye İşçi Partisi’nin 1965 seçimlerinde parlamentoya 15 milletvekili göndermesi, 1967 yılında gerici-Amerikancı Türk-İş konfederasyonu’nun parçalanarak Türkiye işçi sınıfının devrimci-kitlesele ekonomik savaşım örgütü DİSK’in doğuşu ve nihayet 15/16 Haziran 1970 direnişiyile egemen sınıfların Türkiye’de ilk kez doğrudan doğruya işçi sınıfını hedef alan bir sıkıyönetim ilan etmeleri, işçi sınıfı başta olmak üzere tüm emekçi sınıf ve tabakaların siyasal-ekonomik ve toplumsal iktidara doğru yürüdüklerini göstermektedir.

Kabaran toplumsal muhalefetin temsilcisi olarak halkın büyük çoğunluğunun tercih edeceği yapıda bir siyasal partinin oluşmamış bulunması, 12 Mart döneminde TİP’in ve diğer sol kuruluşların kapatılarak dağıtılması, solda tek parti olarak CHP’yi bırakmıştır. Büyük burjuvazinin kısıtlı burjuva demokrasisini bile ortadan kaldırmaya yönelik girişimleri, emekçi sınıflar hareketinin Türkiye’de vardığı büyük boyutların ifadesidir. Burjuvazinin dışa bağımlı olması nedeniyle emperyalist dünyadaki ekonomik bunalımlar Türkiye’yi sarsarken, bu bunalımın altında ezilen ve sö-

mürülen emekçiler, bir kurtuluş «umudu» aramışlar ve 1971'den sonra Türkiye solundaki tek légal parti olarak kalan CHP'ye yönelmişlerdir. Emekçi halkımız, solda CHP'den başka bir alternatif bulunmadığı için CHP'ye yönelmek zorunda kalmıştır. Hiç kuşku yok ki, işçi sınıfının kendi öz siyasal örgütünün açık faaliyet gösterebilmesi mümkün olsaydı, bilinçlenen ve giderek «kendiliğinden sınıf» olmaktan çıkıp «kendisi için sınıf» olma aşamasına yükselen işçi sınıfımız toplumsal muhalefetin odağı ve merkezi olarak o kuruluşa yönelecekti. Başka bir çare ve alternatif bulunamadığı içindir ki, Türkiye emekçi sınıf ve katmanları CHP'nin iktidar olması yolunda bir tercih kullanmak zorunda kalmışlardır. CHP'nin işçi sınıfının ve emekçi sınıf ve tabakalarının öz örgütü olmadığına bilincinde olan işçi sınıfının ezici çoğunluğu, 1973'de 12 Mart rejiminin tasfiyesi ve 1977'de faşist MC iktidarının yıkılması için CHP'ye oy vermeyi tercih etmişlerdir. Bu tercihin temel nedeninin, CHP'nin liderinin «karizmatik kişiliği» ya da «CHP'nin halkçı bir parti» haline dönüşmüş olduğu iddiaları değildir. Türkiye burjuvazisinin eski örgütlerinden olan CHP bir yandan sanayileşme tercihi ile büyük sermayeye yaklaşırken, öte yandan da «soldaki boşluğu» doldurmak çabasıyla işçi ve köylülere yanaşmıştır. «Soldaki boşluk» bir çıkış yolu arayan yığınları CHP'ye yaklaştırmıştır.

1970'lerde bu toplumsal muhalefetin temsilcisi olarak CHP'ye egemen olan Ecevit hareketi, hızla gelişerek 1974 ve 1978 yıllarında başka partilerle de ortak olarak da olsa iktidara gelebilmişse, bunun bir nedeni demokratikleşme yönünde güçlü bir adım niteliğinde olması, ikinci bir neden de açık sınıfsal tercihleridir. CHP yarım yüzyılı aşan tarihi boyunca ilk olarak ciddi biçimde işçi sınıfından, köylü kitlesinden ve toplumun yoksul kesimlerinden nasıl oy alabileceğini hesaplamaktadır. Bu hesabın getirdi-

gi ise açıktır: CHP'nin ancak kararlı bir biçimde kitlelerin yanında yer almasıyla, sınıfsal tercihlerini ortaya koyup somut olaylarda doğru tavır saptaması ve bu kitlelere güven vermesiyle destek sağlanabilecektir. CHP 1970'lerde öncelikle emekçilerin yararını savunacağını, kurulacak bir CHP iktidarında amacın işçi ve köylülere ve memurlara ulusal gelirden en büyük payı dağıtmak olduğunu açıklamıştır.

1970'lerde kendisini bir vakitler «ortanın solu» ve sonraları da «demokratik sol» ilan eden CHP, bir sosyal demokrat partinin başarılı olmasının evrensel koşullarını ararken, kendisine bir yandan yeni sınıfsal dayanaklar ve müttefikler aramış, kendi dışındaki solun ve genel olarak Türkiye emekçi halkının nitel ve nicel desteği, 1973-1977 seçimlerinde CHP'nin başarısına önemli katkılarda bulunmuştur.

Halkımızın giderek bilinçlenmesi, sınıfsal ayırım ve karşıtlıkların keskinleşmesi, 12 Mart döneminde CHP'nin solundaki güçlerin ağır darbeler yemesi, 1971'lerden itibaren, CHP'yi «toplumsal muhalefetin sözcüsü» durumuna getirmiştir. Nesnel koşulların yanı sıra, CHP'nin saflarındaki sınıfsal ve tabakasal değişim, CHP yönetiminin «toplumsal muhalefetin önderliğine ve sözcülüğüne» soyunmasına neden olmuştur.

Sosyal demokrat öz taşıyan bir siyasal hareketin en kritik seçmelerinden biri, kendi dışındaki salla ilişkileri ve bu sola bakış açısıdır. Partinin oluşturacağı sınıfsal ve siyasal ittifakların belirlenmesi, onları geçici yahut kalıcı kılmak yönünde ayrıca çok önemli bir nokta da budur.

Sosyal demokrasinin dünyadaki tarihi, bu konuda değişik uygulamalar ve önemli dersler getirmektedir. Sosyal demokrat partiler, genellikle, sınıfsal ittifaklarını ya tekelci ve büyük sermayeyle ya da işçi sınıfıyla kurmaktadırlar. Bu tercih, kimi durumlarda tarihsel yanlışlara ve

sorumluluklara da yol açabilmektedir. Örneğin; Hitler'in iktidara tırmandığı yıllardaki Almanya'nın koşullarında, Sosyal Demokrat Partinin kendi dışındaki sola karşı soğuk bir tavır alması ve işbirliğinden kaçınması, Nazizm'in iktidara gelişini mümkün kılan başlıca etkenlerden biri olmuştur.

Sosyal demokrat partilerin ikili yapısı, bunların bir ayağının sermayeci sınıfta, öteki ayaklarının da işçi sınıfında ve diğer emekçi katmanlarda ileri gelmektedir. Bu nedenle sosyal demokratlar partiler içinde sol ve sağ kanat ayırımları da görülmektedir. Sol sosyal demokratların, işçi sınıfı partileri ile (komünist ve sosyalist partilerle) ittifak kurdukları görülmektedir. Sağ sosyal demokratların emperyalizmin yedekleri haline dönüştükleri, kapitalist sistemi yıkacakları yerde restore edip güçlendirdikleri, işçi sınıfını böldükleri, anti-komünist haçlı seferlerine katıldıkları da görülmektedir. Sosyal demokrat partilerde hem proleter, hem de sermayeci unsurların bulunması bu ikili yapının temelidir.

Sosyal demokratların sınıfsal ittifaklara yaklaşım biçimi, çoğu Batı Avrupa ülkelerinde tek parti iktidarlarının tarihe karışmış olması nedeniyle de önemlidir. Birçok Batı Avrupa ülkesinde büyük burjuvazi, artık tek başına iktidarı kuracak tabandan ve oy çoğunluğundan yoksundur. Bu ülkelerin çoğunda en fazla oy almak durumunda bulunan ve birinci sırada yer alan sosyal demokrat partiler, iktidar ortaklarını ya komünist partileriyle, ya da sağdaki liberal-muhazafakâr partilerle oluşturmak durumundadırlar. Sınıfsal ittifaklar sorununa yaklaşım biçimi sadece iktidar ortaklığını değil, bir sosyal demokrat hareketin muhalefetini ve hatta siyasal konumunu ve kişiliğini büyük ölçüde belirlemektedir. Kendi solundaki partilerle ittifak kurmuş sosyal demokratların, ilerici kimliğe sahip bulunmalarına karşın, kendi sağındakilerle ittifak

kuran sosyal demokratların, anti-komünist, gerici, emperyalist işbirlikçisi ve emekçi halkın düşmanı bir kimliğe büründüğü de görünmektedir. Sosyal demokrat partilerde özellikle işçi olan çoğunluk, barışın ve toplumsal ilerlemenin dostu; burjuvazinin hizmetine ve emperyalizmin işbirlikçiliğine soyunmuş liderlerin ve parti görevlilerinin bir kesiminin de amansız muhalifleridir.

Türkiye’de CHP, kendi sınıfsal yönelimlerini belirleyen programında ve genellikle davranışlarında, desteklerini ve kendi dışındakilerle işbirliklerini sınıfsal olarak siyasal yelpazenin solunda olan kitlelerde aramış; büyük ve tekelci sermayeyle arasına mesafe koyan bir tutum izlemiştir.

CHP’nin bu tercihleri, onun kitlelerden oy almasının da başlıca nedenleri arasındaydı. CHP bu özelliğine gölge düşürebilecek ve hem kendi içinden ve hem de kendi dışından kaynaklanabilecek gelişmeler karşısında son derece duyarlı olmak zorundadır :

Türkiye’nin egemen sınıfsal güçleri açısından, emperyalizm ve Türkiye büyük sermayesi açısından CHP bitmiş bir sorun değildir. Bu güçler, CHP’yi kendi saflarına mümkün olduğunca çekmenin umut ve deneyi içinde her zaman olmuşlardır, kendi yararları açısından bundan doğal bir davranış da düşünülemez. Bütün sosyal demokrat hareketler gibi CHP’nin de geniş bir yelpaze oluşturması, benzer güçlerin etkinliğine açık kapılar bırakmakta, bu güçlere eğilimli yahut yandaş unsurlar CHP içinde varolabilmektedir. Nitekim CHP’nin «herkesin partisi» olduğu gibi görüşler, ya da CHP’nin kendi özünü boşaltabilecek eğilimler yer yer göze çarpmaktadır.

CHP’nin 1970’lerde böylesine büyümesinin, «ana muhalefet partisi» durumundan kurtularak, birinci parti ve iktidar partisi aşamasına yükselmesinin başlıca nedeni, yükselen toplumsal muhalefete paralel olarak onun sos-

yal demokrasiyi sola doğru geliştirmesi, bu tavrın doğal sonucu olan seşmeleri yapması, kendi 'dışındaki solla iyi sürekli ilişki içinde olmaya çaba harcamasıydı. 1978-79 döneminde ise, CHP'nin sosyal demokrasisi, sürekli olarak sağa doğru gerileyerek kapanmış, kendi dışındaki sol-la ilişkilerinin olumluluğu kaybolmaya başlamış, soldaki güçlerden koparak AP'nin duvarına dayanmıştır. Artık rahatlıkla CHP-AP koalisyonundan söz edilebilmektedir. Soldaki örgütlerle dayanışmanın faşizme, büyük sermayeye ve emperyalizme karşı genişleyerek sürmesi gerekir iken, kapitalist rejime karşı toplumsal muhalefetin oluşturulmasında CHP'nin tüm dinamik güçleriyle elinden geleni, diyaloglar kurarak ve programlı bir gündemle ileri adımlar atması mümkün iken, faşizm tehdidi ve «komünistlik» şantajı ile CHP geri adımlar atmış, toplumsal muhalefetin sözcüsü ve önderi kimliğini yitirmeye başladığı yolunda izlenimler yaratmıştır.

CHP'nin kendi dışındaki solla ilişkileri konusunda sık sık karşılaşılan sorun, «hangi solla, hangi ölçülerle, hangi koşullarla» olmaktadır. Türkiye solunun çok farklı görüş, yapı ve işlevleri olan çeşitli kuruluşlardan oluştuğu dikkate alınırsa, bu çetin bir sorundur. CHP'nin de küçük-burjuva sınıfsal kökeninden gelmiş üyelere çok sayıda sahip olması nedeniyle aynı sınıfsal kökenin oluşturduğu kimi «anarşik» özellikteki hareketlerle ve bazı kentlerde doğal yakınlaşmalar bulunduğu, bunun partiyi «zor duruma» düşürdüğü söylenegelmiştir. Bu tür sağlıksız ilişkilerden partiyi koruyacak, ama onu sol'dan tecrit edip sağ'ın etkisine sokmayı özleyenlere de olanak yaratmayacak başlıca ölçü, CHP'nin öncelikle işçi sınıfı kökeni olan sol hareketlerle diyalog ve dayanışmaya yönelmesidir; bu ölçünün hemen yanına, kitle tabanı olan aydın ve memur kuruluşlarını koymasındır. Bu iki ölçü, CHP'nin bu alandaki çıkış noktası olan «demokrasiye inanmış ol-

mak» önkoşuluyla birlikte, soruna yeterli açıklık getirebilir. Dayanışmanın ve İşbirliğinin sınırlarıyla biçimlerini koşullara göre doğru saptamak, karşılıklı ilişkiler ve diyaloglarla her zaman mümkündür. Kuruluşların veya hareketlerin kendi işlevlerinin dışına taşmaması ve birbirinin iç ilişkilerine karışmaması durumunda, demokratik dayanışma ve işbirliğinin gerçekleşmesi zor bir şey değildir. CHP'nin dışındaki solla demokrasiye bağlı, kitle tabanlı olan, sürekliliği ve tutarlılığı bulunan kuruluş yahut akımlarla CHP'nin diyalog ve dayanışma içinde, ittifaklar içinde olması sadece Türkiye'de estirilen faşizm özlemcisi havalara ve iktidarların anti-demokratik davranışlarına karşı bir güvence değildir: Bu diyalog ve işbirlikleri, aynı zamanda CHP'nin doğru olan temel seçmelerini ve tercihlerini ve de işlevini güçlendirici unsurlardır. (İsmail Cem, CHP Yarınını Arıyor, Politika gazetesi, 13-17 Ekim 1977)

1970'lerde sınıflı Avrupa toplumları, burjuvazinin politik partileri ile kısıtlanan bir siyasal arena ile artık yetinemiyorlarsa, siyasal örgütlenişlerinde işçi sınıfının politik partisine «olmazsa olmaz» nitelikte bir yer tanıyorlarsa, bütün bunlar, çağdaş politik örgütlenişin başka hiçbir biçimde, modern diyalektik bütünlüğüne kavuşamayışındandır. Çelişkiler, bir anlamda toplumsal gerçekliğin zaten biricik itici ve çözümleyici güçleridir... Çözümün anahtarları, çağdaş yığınların, toplumcu dünya görüşlerini yine kendi politik örgütlenişleri yoluyla siyasal iktidara yansıtarak üretebilecekleri daha ileri atılımların içindedir. (Ali Gevgilili: Çağ, nasıl bir demokrasi istiyor? Miliyet, 26 Ocak 1979).

Türkiye, bugün, bütün Avrupa'da burjuva demokrasisinin, işçi sınıfı düşmanı faşistlerin ve kapitalistlerin partilerine açık; işçi sınıfının partisine ise kapalı bulunduğu tek ülkedir. Türkiye işçi sınıfı hareketinin ortaya koydu-

şu Ulusal Demokratik Cephe'de demokrasi için güç ve eylem birliğine katılma çağrısı, faşizmi, geriletmeye, toplum hayatının tüm alanlarında demokrasiyi genişletmeye, emperyalist tekellerin yerli işbirlikçileri ile büyük toprak sahipleri dışındaki tüm anti-faşist ve anti-emperyalist bir toplumsal tabana yöneliktir. Ulusal Demokratik Cephe, işçi sınıfının öncülüğünde tüm ulusal ve demokratik güçlerin iktidarı olmaya, ileri demokratik bir düzen kurmaya yönelik ilkeli birliğidir.

CHP de ulusal demokratik cephe çağrısının muhatapları arasındadır. «Bir Allende olmak istemem. Düzeni çarkı durdurarak değil, çark dönerken değiştireceğim» diyen Ecevit'in CHP'si bu çağrıyı dikkatle değerlendirmelidir. Ecevit'in bu sözlerden sanki faşizmin bir «alinyası» bir «yazgı» olduğu anlamı çıkmaktadır. 1970'li yıllarda faşizm bir «yazgı» değildir. Allende'yi deviren zihniyetin Türkiye'de iktidara gelmemesi isteniyorsa, tüm ulusal-demokratik, anti-faşist ve anti-emperyalist güçlerin tek cephede birleşmesi zorunludur: Böyle bir cephenin oluşturulduğu zamanlarda ve ülkelerde faşizmin tırmanması durdurulmuş, faşizmin saldırıları püskürtülebilmiş ve hatta iktidardaki faşistler devrilerek ileri demokrasiye geçilebilmiştir. Faşizmi «tek başına» CHP, gerek dayandığı tabanı ve gerekse iç ve dış koşullar nedeniyle durdurabilecek bir durumda değildir. İkili yapısı, yalpalamaları ve faşizme verdiği ödünler yüzünden CHP faşizm karşısında «duvara sıkışmış» durumdadır. Yine de geç kalınmış ve geri dönüşmesi olanaksız bir noktaya gelinmiş değildir.

CHP içindeki sağ kanadın etkinliği ile sosyal demokrasiyi sağa doğru gerileyerek, halk yığınlarından tecrit olarak sürdürme durumuna girmektedir. CHP siyasal yelpazede sağa kaydıkcça, toplumsal muhalefeti temsil edemez hale gelecektir. Türkiye işçi sınıfı hareketi, ulusal demokratik cephe çağrısını yapanlar, sermayenin CHP'yi

sağa çekmesini ve CHP'nin, kapitalizmin restorasyoncusu, emperyalizmin işbirlikçisi durumuna düşürülmesini arzu etmemektedirler. CHP'nin yeri, geniş ve ulusal bir demokratik cephedir. Emekçi halkın oylarıyla ve onların en ivedi hayati sorunlarına çözüm getirmek vaadiyle iktidara gelen CHP bugüne dek sürdürdüğü (ve 1978 sonunda Sıkıyönetim ilanına kadar giden) sağa kayma, işçi sınıfından ve kendi solundan tecrit olma, emekçi halkın temel hak ve özgürlüklerini düzeni korumak ve asayiş sağlamaya gerekçeleriyle ortadan kaldırma girişimlerinden vezgeçmek zorundadır.

CHP'nin, işçi sınıfının kendi «öz» siyasal örgütünün serbestçe kurulabildiği sağlıklı ve dinamik bir siyasal arena, Ulusal Demokratik Cephe içinde işçi sınıfının «kendisi» politik örgütüyle «tek cephede» birleşmesi; gerici güçlerin, emperyalist ve faşist odakların tezgahladığı ve ilerici güçlerin demokrasi mücadelesini sınırlamayı amaç edinen «geniş tabanlı hükümet» (CHP-AP koalisyonu) veya Endonezya ya da Şili tipi faşist bir diktatörlük planlarını altüst edecek; CHP emekçi halkın doğrultusundaki bir işlevde güçlü adımlar atabilecek yaklaşımlara ve yeniden düzenlemelere girebilecek; ciddi ve emekçilerden yana bir «sol-sosyal demokrat parti» kimliğini kazanacaktır. Tarihin sosyal pratiğinde, sosyal demokrat liderlerin faşizme karşı tavır alma konusunda bocalama ve kararsızlıkları; ya da faşizmi küçümseme yönündeki yanılgıları, demokratik rejimin ortadan kaldırılarak faşist diktatörlüklerin kurulması sonucuna yol açmıştır. Faşizmin, «kendi dışındaki hiçbir siyasal eğilime ve görüşe hayat hakkı tanımadığı» gerçeği önemle kavranmalı, faşizme karşı savaşıma hız vermek, Ulusal Demokratik Cephenin saflarını güçlendirmek nesnel zorunluluğu bilinmeli ve geniş ve ulusal bir demokratik cepheyi sabote etmeye yönelik «milletin cephelere bölünmesi» ve «komünistlik» suçlamaları-

nın yarattığı tedirginlikler aşılarak, faşizme karşı, demokrasinin korunması için ulusal-geniş bir demokratik cephede birleşmelidir. CHP'nin yeri; toplumsal muhalefetin temsilcisi, yabancı sermayenin ekonomik ve politik tahakkümüne karşı emperyalistlere direnen, kurucusu Atatürk'ün ulusal onur ve yabancı müdahaleye direnme geleneklerine sadık kalan bir parti olarak, yurdumuzda demokrasinin derinleştirilip genişletilmesi ve faşist bir dikta yönetimini hazırlayan emperyalist tekellerin planlarının bozulması için, mutlaka yer almak zorunda olduğu demokratik, geniş ve ulusal cephedir.

5 Haziran 1977 seçimlerinden sonra CHP genel başkanı Ecevit, Associated Press ajansının sorularına verdiği cevaplarda, «Çabam, batı ülkelerindeki mevcut demokratik rejimin aynen Türkiye'de de olmasıdır» demiştir. (Politika, 9 Haziran 1977).

«Batı ülkelerindeki mevcut demokratik rejimin aynen Türkiye'de olması» gericiler ve faşistler tarafından bugün engellenmektedir. Büyük burjuvazi ve emperyalist tekeller, bugünkü kısıtlı demokrasinin bile daha da kısıtlanmasını ve hatta tamamiyle kaldırılmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Faşizmin iktidara getirilmek istenmesinin nedeni de, işçi sınıfının iktidarının ya da ileri demokratik bir iktidarın gerçekleşmesinin hemen önlenmesi değildir: Böyle bir iktidara açılan koşulların oluşmasının engellenmesi için faşizm iktidara getirilmek istenmektedir. Faşizmin demokratik güçleri ve CHP'yi tehdit ettiği bir ortamda ise, «batı ülkelerindeki mevcut demokratik rejimin aynen Türkiye'de olması»nı isteyen CHP'nin yeri, AP'nin bitişiği, «sermayeciliğin solu» değil; Ulusal Demokratik Cephedir. Demokrasi ve ilerleme güçleri, bugün bir AP-CHP iktidarı şantajını ve faşizmin iktidara oturtulması olasılığını önleyecek büyük potansiyele sahip bulunmaktadır. Gündemdeki önemli ve büyük sorun, faşizmin püskürtülmesini sağ-

layacak «savaşım birliği»ni gerçekleştirmektir. «Biz, bizden ötede olan solculara kucak açmakla suçlanıyorsa, bu doğru değildir» diyen ve «sol politika kavramı bizlerden farklı olanların saflarımıza sızması için gayet dikkatliyiz» şeklinde açıklamalarda bulunan CHP'nin sayın lideri, gericilerin, emperyalistlerin kuklası sermayeci sınıfı politikacılarının ve azıllı faşist güruhun, «komünistlik», «komünistleri himaye» yollu şantajlarına boyun eğmeden, kararlı bir tavır takınarak faşist odak ve yuvaların üzerine yürümeli; faşizme karşı kitlelerin en geniş mücadele birliğinin içinde yer almalıdır.

Tarihten dersler çıkarmasını bilmek durumunda olan CHP, faşist odakları dağıtmak yerine, anti-demokratik yasal ve fiili düzenlemelerle işçi sınıfı başta olmak üzere, tüm emekçilerin ekonomik-demokratik ve politik mücadelesine yeni engeller hazırlamaktadır. CHP'nin 1978-79 uygulaması, işçi ve emekçi sınıflar tabanından soyutlanmış, demokratik-sol güçleri «yok» sayan, kendi solundakilerle bağlantısı ancak «kendi saflarına sızması için gayet dikkatli davranmaktan» ibaret kalan bir anlayışın, gericiliğin ve faşizmin tırmanışını önlemekte yetersiz kaldığını açıkça ortaya koymuştur.

Dünya sosyalist sisteminin, kapitalist ülkeler işçi sınıfı hareketinin ve ulusal kurtuluş savaşlarının «belirleyici ve tayin edici» üç temel devrimci güç halinde bulunduğu 1970'ler dünyasında, CHP, Şili'de 1970-73'de Allende ve Bulgaristan'da 1920-23'de Stamboliski iktidarlarının elinde bulunmayan büyük olanaklara sahiptir. Bu olanakların kullanılması Türkiye'de ileri-geniş ve derin bir demokrasinin ufuklarını açacaktır.

Emperyalizm ve sosyal devrim döneminde, kapitalist burjuvazi ve diktatörlüğünün sınıf egemenliği sistemi, burjuvazinin sınıf egemenliğinin son aşaması, kudurmuş bir gericilik ve bir karşı-devrim hareketi, emekçi sınıfın ve

tüm emekçilerin en korkunç düşmanı olan faşizmi, «sağ baskı yönetimi» diye küçümseyen ve sınıf körlüğü içinde bulunan küçük-burjuva demokratları, birleşik cephenin, «komünistlerin bir oyunu» olduğunu ve oyuna gelmeyeceklerini söylüyorlar. Oysa, birleşik cephe hükümeti sorunu üzerinde küçük-burjuva demokratlarının ve sosyal-demokrasinin davranışı bu konuda açık bir test olacaktır: Ya faşizme doğru giden büyük burjuvazi ile birlikte işçi sınıfına karşı, ya da devrimci proletarya ile birlikte faşizme karşı, hem de kelimelerle değil, «gerçekten birleşik bir eylem» sürdürecektir... Faşizmin henüz güçlenmediği (iktidarda olmadığı) ülkelerde bir Halk Cephesi-Birleşik Cephe hükümeti, işçilerin ve köylülerin demokratik iktidarlarının hükümeti olabilir (33).

«Her yerde ve her türlü sömürüye ve sömürgeciliğe karşı» olduğunu ilan edenlere (34) söylenecek son söz şudur: Tarih, sorunu, bütün kesinliğiyle şöyle ortaya koymaktadır: Ya kapitalizmi korumak üzere karşı-devrimle ve faşist güçlerle birlikte yürümek, ya da emperyalizme, faşizme, tekelliliğe karşı ileri demokratik iktidar için tüm haklı güçleriyle UDC'de yer almalı. Orta yol yoktur!

Herkes kendine uygun yeri bulmalıdır! Herkes görevini yerine getirmelidir! Bugünkü tarihsel anın en büyük ihtiyacı işte budur!

(33) Dimitrov : Faşizme karşı birleşik cephe, s. 163-164

(34) Program (C.H.P.), Ankara 1976, s. 10

İçindekiler

1918'DEN ÖNCE BULGARİSTAN'DA POLİTİK PANORAMA	5
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUNDA BULGARİSTAN	20
BULGARİSTAN HALK ÇİFTÇİ BİRLİĞİNİN İKTİDARA YÜRÜYÜŞÜ	24
1919 YAZI	27
NEUİLLY (NÖVİ) BARIŞ ANTLAŞMASI . BULGARİSTAN'IN SEVR'İ	29
V. GENEL SİYASAL GREV	31
18 MART 1920 SEÇİMLERİ : BURJUVA PARTİLERİNİN BOZGUNU	35
BULGARİSTAN HALK ÇİFTÇİ BİRLİĞİNİN YAPISI VE GÖRÜŞLERİ :	36
ÇİFTÇİ BİRLİĞİ HÜKÜMETİNİN GERİLEMESİ VE DÜŞÜRÜLMESİ	43
1. Bulgar Büyük Burjuvazisinin Faşistleşmesi	44
2. Faşist Tırmanış Ve Gericilikle Mücadele	46
3. 1923 Yılında Bulgaristan'daki Siyasal Partiler	58
4. Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği'nin Trajedisi	59
5. 9. Haziran 1923 Faşist Darbesi	63
1970'LERİN DÜNYASI - TÜRKİYE VE CHP	76

Tarih bir tekerrür değildir. Bununla birlikte tarihte öyle olaylar vardır ki, başka bağlamda da olsa büyük bir önem taşır. Bulgaristan'da 1920-23 yıllarında geçen olaylar da işte böylesine ders alınacak, böylesine büyük önem taşıyan olaylardır. 1. Dünya Savaşı ertesinde Bulgaristan emekçi halkı işbirlikçi monarko-faşist hükümeti oylarıyla düşürmüş ve Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği'ni (BHÇB) ve önderi Stamboliski'yi iktidara getirmişti. Ne var ki, Stamboliski ve BHÇB gerici-faşist güçler ile işçi sınıfının konumundaki güçler arasında orta yol izlemeye dayalı ikircimli politikasıyla hem kendi iktidarına, hem de ülkenin demokrasi ve toplumsal ilerleme yolunda gelişmesine son veren faşist darbeye zemin hazırlamıştır.

Yayınlarımız, ülkemizde faşizm tehlikesinin günden güne arttığı, ulusal demokratik güçler arasında eylem ve cephe birliğinin bir zorunluk haline geldiği şu günlerde, Ender Kamil Boyacı'nın 1920-1923 Bulgaristanı'nı inceleyen bu kitabını yayınlamakla tüm ulusal demokratik güçlerin faşizme karşı güçbirliğini yeni bir açıdan değerlendirmelerine olanak sağlayacağı inancındadır.